Q. D. B. V.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM MEDICAM

DE

RHAGADIBUS

DIVINI NUMINIS ADSPIRANTE GRATIA

JUSSU ET AUTORITATE

ILLUSTRIS AC GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ

IN FLORENTISSIMA AUGUSTÆ TREBOCCORUM

ACADEMIA

PRO

LICENTIA

SUMMOS IN MEDICINA HONORES

INSIGNIA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA LEGITIME IMPETRANDI

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI

SUBMITTIT

JOHANNES HARDOVICUS HAMPE

GÔTTINGA BRUNSUICENSIS.

HORIS LOCOQUE SOLITIS

AD XXI. DECEMBR. ANNI M DC LXXVIII.

LITERIS GEORGII ANDREÆ DOLHOPFFII,

IMPRIMEBAT JOHANNES Schüß.

41

Jena

VIRO
EXCELLENTISSIMO,
DOMINO
GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

MED. DOCT. THEOR. P. P. CELEBERRIMO,
MEDICO DUCALI SAXONICO FELICISSIMO,
S. R. I. NATUR. CURIOSORUM
ADIUNCTO, DICTO HERCULI

DN. PRÆCEPTORI, PATRONO
AC OLIM HOSPITI VNDIQVAQVE
BENIGNISSIMO

GRATI ANIMI ERGO

PRO FIDELI INFORMATIONE

ET

IN ULTERIOREM SUI COMMENDATIONEM

CONSECRAT

HANC DISSERTATIONEM INAUGURALEM

JOHANNES HARDOVICUS HAMPE
GÖTTINGA BRUNSUICENSIS.

Ad

Nobiliſsimum atq; Præcellentem

DN. JOH. HARDOVICUM HAMPIUM,

Götting. Saxon.

de Rhagadibus inauguraliter diſputantem.

Cum tua jam quondam ſe ſuffimenta probarint
  Doctorum, Salæ qua fluit unda, choro,
Exemploque poli penetrarint culmen Abelis
  Illa pii; metam Te tetigiſſe puto.
Quid ſupereſt, uteri, mammillarumque dolores
  Rimanti ingenio, quos mala rima facit?
Atria qui cœli ſolo ſuffimine pandit,
  Rimando rimas hic ſibi plura parat.
Namque poli ſibi ſuffitu qui Numina junxit,
  Rimando poterit conciliare ſoli.

ſincerioris amicitiæ cauſa
contubernali veteri fecit
Joh. Joachimus Bockenhoffer
Argentoratenſis.

Q. D. B. V.

DE RHAGADIBUS

Proœmium.

VEſtimentum hominis, quo eum induit Sapientiſſimus cæli terræque Creator, ad muniendas corporis partes internas, ſumme neceſſarium erat; incolumes enim conſervandæ erant ab exteriorum injuriis, maxime vero ab aëris. Hoc veſtimentum præterea tanta venuſtate & lævitate eſt præditum, ut hominem mirifice commendare & amicabilem reddere ſoleat, à roſis in genarum ſuperficie inprimis florere ſolitis. Sic præter hanc venuſtatem & ſuos habet uſus egregios, ſuccurrit expulſioni fuliginum, liberum eis per poros tranſitum concedendo, & mille alios, quos jam in medium afferre locus non permittit.

Cœlum extimum & ſupremum, omnia tegit, omnia in volvit, ut totus mundus & quicquid in eo continetur, unum videatur corpus contiguum: ita cutis totum tegit & involvit microcoſmum, hominem dico, & quicquid in eo eſt, omnes, nempe partes, ut unum ſint contiguum & cohæreant. Itaque merito etiam cœlum extimum & ſupremum microcoſmi vocatur.

Non tamen obſtat & pulchritudo & uſus uterque inſignis, quo minus hoſtili morborum impetu turbetur, imò planè defœdetur. Inter quos celebres & notatu digniſſimæ ſunt RHAGADES, de quibus hac vice paululum lubet agere, & magis quidem quoad earum curationem. Faxit DEUS feliciter.

CAP. I.

Nominis notationem monſtrat.

RHAGADES ſignificant diviſuras partium membranoſarum magis ad exterius vergentium & conſpicibilium. Sumitur autem hæc vox varie 1. *Latiſſime* pro quacunq; diviſione partium dictarum, ita etiam, ut extendatur ad apertiones venarum, quæ ſunt in ano GORD. *op. lil. partic.* 5. *c.* 21. it. ad hæmorrhoides, & condylomata exulcerata, MONTAGN. *conſ.* 168. *c.* 3. Verum differunt ab utriſque. FOR. *l.* 28. *obſ.* 52. GORD. *l. c.* 2. *Strictiſſime* ſolum de iis, quæ in collo uteri, ano & labiis oris ſunt, quippe quæ partes omnium maxime iis infeſtantur, teſte experientia & autoritate. ROND. *meth. cur. c.* 71. PERDULC. *univ. Med. l.* 13. *ſ.* 7. *c.* 26. HAFENR. *noſod. cut. l.* 1. *c.* 15. *Rhagades*, inquiens, *proprie dicuntur de iis, quæ fiunt in collo uteri, inteſtino recto & labiis.* ita quoque FOR. *l. c.* 3. *Late* ſeu *medio modo* uſurpatur pro omni cutis tenerioris membranæve diviſione, ſive ab interna, ſive ab externa cauſſa, non tamen violenta ſcindente, ceu gladio &c. originem ducente. Sic SENN. *M. Pr. l.* 3. *p.* 2. *ſ.* 1. *c.* 10. dicit *rhagades ut in aliis corporis partibus, manibus, pedibus, labris, oſtio uteri, ita etiam in ano accidere poſſunt*, quo vult innuere omnes tales rimas commode dici poſſe *rhagades.* Idem ſentit. MASSAR. *l.* 3. *c.* 24. item de papillarum fiſſuris; R. à CASTR. *de M. Mul. l.* 2. *c.* 31.

FISSURÆ vox interdum etiam, præcipue autem in Chirurgia ſignificat oſſium fracturas ſecundum longitudinem, inprimis in cranio, quando videlicet à re dura contundente, ut fieri poteſt à lapide, &c. fortiter caput tunditur, ita ut rimam accipiat, ſive ſecundum unam, eamque vel internam, vel externam, ſive ſecundum utramque laminam. Hinc notabilis *contrafiſſura*, quando ex oppoſito latere, ubi caput pertuſum, finditur cranium. BARBETT. *Chir. p.* 1. *c.* 4. Interdum etiam pro labiis leporinis Germ. Haſenſchaart PLAT. *T. III. Pr. c.* 1. BLAS. *univ. Med. p.* 300 Adhibetur porro etiam quando in pilis barbæ & capillis apparent diviſiones PLAT. *l. c.*

RIMÆ vox apud Anatomicos etiam in uſu eſt, & ſumitur pro pudendo muliebri externo, addito inſuper epitheto, diciturque tum rima magna BARTHOL. *anatom. ref. l.* 1. *c.* 32.

Voces ejuſdem ſignificationis plures hinc inde occurrunt quarum mentio facienda; apud DON. ab ALTOM. *de med. H. C. M. c.* 77.

ῥαγάδια

ῥαγάδια legitur; quod etiam apud CELS. *l.6. c.*18. ut ita videatur civitate Latina donatum eſſe. RHAGADIÆ vox præterea legitur apud GORD.*l.c.*FRANC.*de* PEDEMONT.*p.*4.*ſ.*1.*c.* 7.*ſuppl.ad Meſ.* Latinæ quoque variæ ſunt,ſic FISSURA omnium frequentiſſima eſt, plerique enim autores Græca illa vocabula, per hanc explicant vocem. SENN.HAFENR.*ab* ALTOM.R.à CASTR.PERDULC.l.c.ſic apud alios per vocem SCISSURÆ,& apud dictos autores & MASSAR.*l.*3.*c.*24. Dicuntur etiam RIMÆ. TRINC. *l.* 10. *c.* 15. *de rat. cur. partic. H.C.A.* SORBAIT. *M.Pr.tr.*5. *c.* 49. Unde Germanis dicuntur Ritzen/ Spalten / oder auffgeſprungene Haut an Leffzen / Händen ꝛc. die Schrunden/ quod vocabulum magis notum & uſitatum. CREPATURÆ etiam commodè nominari poſſunt, à ſimilitudine hordei, ſi coctum eſt uſq; ad crepaturam.

Habet vero *ἔτυμον* vocabulum *rhagades* & in ſingulari (eſt enim pluralis numeri, cum ut plurimum multæ ſimul adſint) *ῥαγὰς* à *ῥήγνυμι* ſeu *ῥηγνύω* quod eſt frango rumpo, à quo etiam cætera verba derivantur. vide Lexicographos. FISSURA à FINDO; SCISSURA à SCINDO originem ducere notum eſt; RIMA primitivum.

Nos hac vice, & in hac diſſertatione dicta vocabula pro iiſdem habebimus, & una eademque ſignificatione, ita ut perinde ſit, quo utamur; ſequemur autem ultimum in vocis ſignificatione modum, ubi latè accipitur & inter dictos ceu medium, quippe quo tutiſſimus ibis, & ſumemus hoc vocabum rhagades & cætera de partium membranoſarum diviſione ſive à cauſſa interna, ſive externa, non tamen violenta ſcindente & intimius penetrante in diverſis humani corporis partibus magis externis v.g. labiis, papillis, ano, utero &c. de quibus pluribus c. 3. ubi de ſubjecto, agetur.

CAP. II.

Definitionem format.

CUm rhagades ſint quiddam in corpore noſtro p.n. inquirendum venit ad quodnam ex eorum numero ſpectet. Tria autem ſunt ſecundum omnes Medicos in corpore humano p. n. morbus videlicet, cauſſa morbi & ſymptoma. Ad cauſſam morbi, neque ad ſymptoma referri poſſunt; relinquitur igitur quod ad morbos referri debeant. Differentia autem hujus tripartita eſt, vel enim morbi ſunt

ſimilares dicti intemperiei, vel organici, vel denique communes ſeu ſolutæ unitatis. Cuilibet verò intuenti apparebit curem aliamve partem membranoſam in hoc affectu eſſe diviſam, ut utrinque labia ſeparata à ſe invicem videantur. Et quod magis, ſentient aſperitates & proëminentias ubi lævitas debebat adeſſe: ſed viſus tactum antecellit in hoc affectu dignoſcendo. Ex his itaque manifeſtum eſt adeſſe ſolutionem unitatis. VID. *T.* 2. *l.* 9. *c.* 20. dicit *fiſſuræ ad ſolutam unitatem perbelle referuntur.* Ad quam vero ſolutæ unitatis ſpeciem hic morbus pertineat videbimus. Apud pleroſque & accuratiores Inſtitutioniſtas. SENN. RIVER. BRUNON. *dogm. med. gen. p.* 2. *c.* 5. §. 2. pro varietate cauſſarum ſolventium ſex leguntur ſequentes.

VULNUS, quando à re quapiam in parte molli ſecante unitas ſolvitur, idque vel cæſim & ſtricte dicitur vulnus, vel punctim & vocatur punctura. Aſt ad vulnera non referri queunt, quoniam ſubito & inſtrumento ſecante fiunt, ulterius plerunque penetrante quam cutem: RHAGADES vero non ita, licet in eo conveniant, quod ſemper ſint in parte molli, tamen in reliquis à se invicem toto, differunt cœlo.

FRACTURA & CARIES proprie & ſolum de oſſibus dicuntur & ſimilibus duris partibus, RHAGADES autem nullo modo in oſſibus fiunt.

CONTUSIO eſt citra deperditionem ſubſtantiæ & diviſionem partium, RHAGADES non ita.

ULCUS à quodam corrodente cum deperditione ſubſtantiæ. Ad hæc itaque rhagades referendas eſſe quiſpiam putaret, quod interdum h. m. fiant, nec deſint autoritates, ubi dicuntur eſſe ulcuſcula oblonga, PERD. *un. m. l.* 13. *ſ.* 8. *c.* 20. UFFENB. *de gen. hom. l.* 23. *c.* 63. Interdum quidem evadunt ulceroſæ, ſed quid inde? anne propterea omnes rhagades dici merentur ulcera? ne quaquam licet quædam fiant ulceroſæ, non tamen tanta cum deperditione ſunt ſubſtantiæ ac ulcera, niſi aliud ſuperveniat, nec rhagades ulterius penetrant; quam partem membranoſam; ulcera vero ut plurimum ſub cute ibique oriuntur, ſed RHAGADES h. m. variant.

RUPTURA adhuc ſupereſt, & fit à re ultra modum tendente, diſtendente & tandem quoque dividente, & quidem in partibus, mollibus, membranoſis videlicet, in quibus rhagades ſemper fieri dicetur, ubi de ſubjecto. Itaque ad hanc rhagades referendæ veniunt. cum ad cæteras referri ſatis commode non poſſint. Hinc loco *ra-*

tionis

tionis formalis rhagadum conſtituendam eſſe, hanc ſolutæ unitatis differentiam uno modo probatum eſt: alter modus probandi, eſt per ipſam vocis ſignificationem & derivationem, de quibus cap. præc.

Sunt vero Rhagades ſemper in longum diductæ rupturæ ſecundum fibras ſubjacentium partium, vel etiam membranarum proprias, fibrarum autem ſitus ſemper, ſi quieſcunt, eſt ſecundum longitudinem proprii corporis. Videmus, ſi fidantur ligna, illa facilius ſecundum longitudinem fibrarum diſſilire, quam ſi cæduntur ſecundum craſſitiem. Clarius adhuc, ſi arbores cæſæ exſiccantur, apparent rimæ ſecundum longitudinem fibrarum, quas coſtas arboris dicunt, juxta quas etiam numerant ætatem arborum. Idem in rhagadibus obſervatur. In hoc itaque ponimus differentiam ſpecificam noſtri affectus.

Fiunt rhagades à quodam violenter & nimium diſtendente, ita ut ſequatur inde divulſio ſeu ruptio partium earum, quæ antea diſtendebantur, quod de cauſſa proxima hac vice ſatis dictum eſto, infra pluribus.

Præſuppoſitis itaque his & explicatis talem noſtri affectus ad reſolvendum propoſiti, definitionem ponimus.

Rhagades ſunt membranoſæ partis à quodam violenter & nimium diſtendente ſecundum fibras in longum diductæ rupturæ.

CAP. III.

Subjectum explicat.

IN genere ſubjectum hujus morbi univerſale dicimus eſſe partes membranoſas, & intelligimus jam per eas, non omnes in toto corpore, ſed eas, quæ incurrunt in ſenſus noſtros, & objectæ aëri nos ambienti, inter quas primario cutis & proxime annexæ; eſſe autem plures, quæ rumpi poſſunt, membranas in corpore noſtro nos non fugit, v.g. peritonæum, ex cujus ruptione non rhagades, ſed ramex ſive hernia oritur; propterea etiam eas hac vice præterimus. Cutem membranam eſſe patet ex eo, quod membrana ſit pellis, quæ tegit artus, & præparata κατ' ἐξοχὴν ita dicatur: deinde ex genere definitionis, quod eſt membrana. BARTHOL. *Anat. l.* 1. *c.* 2.

In ſpecie luſtrabimus etiam partes in quibus habitant, & ex illis

illis ſtatim ſe oculis objiciunt noſtris utrique ſexui communes. LABIA, quæ ſubſtantiæ tenellæ, ut ſenſu fere videantur omnium exquiſitiſſimo præditæ, & Tactus, niſi aula & ſummum conclave, tamen atrium, quod probant deliciæ à levi attritione labiorum ſe invicem oſculantium. Conſtant præterea ex carne fungoſa, cui ita arcte ſubducta cutis, ut diceres eſſe unum & idem, cutis & muſculus, & melius appellari cutem muſculoſam vel muſculum cutaneum, BARTH. *Anat. reform. l.* 3. *c.* 11. Quare eo facilius huic malo obnoxia videmus. GAL. *de mdt. fac. par. c.* 15. MES. *comp. ſecr. med. l.* 2. *ſ.* 7. *c.* 5.

LINGUA ſermonis aliorumque inſtrumentum, ex carne tenera obducta tenui membrana hoc malum patitur, GORD. *l. c.* SENN. *M. P. l.* 1. *p.* 3. *ſ.* 5. *c.* 1.

PALPEBRÆ quoque vexantur à fiſſuris, quoniam ſubſtantia earum mollis & tenera. GRASEC. *de H. C. F. M. claſſ.* 2. *ſ.* 15. MAROLD. *M. Pr.* fiunt autem vel in ipſarum extremitate, vel in ſuperficie externa.

MANUS & PEDES non immunes ab hoc malo. FOR. *l.* 31. *de fuc. obſ.* 9. MAROLD. *M. Pr. p.* 74. STEGH. *art. med. l.* 13. *c.* 40.

ANUS, ſeu extremitas ſumma inteſtini recti, quoad ſuas partes per quas excrementa excernuntur, ſive ejus partes magis foras ſitæ ſint, ſive etiam aliquo modo in interioribus contineantur, quoad ani conſtrictorem inſtar annuli latioris ano circumjectum muſculum, facile hunc ob ſæpius deſcriptam ſubſtantiam, qua etiam pollet, patitur morbum. GAL. *de comp. mdt. per gen. l.* 5. *c.* 11. CELS. *de Med. l.* 6. *c.* 18.

Viris eſſe membra quibus diſtinguuntur à mulieribus, notum, & ea hunc pati poſſe morbũ affirmamus. PRÆPUTIUM inter ea numeratur, particula cutis, tegumentum particulare penis glandis conſtituens, judæis quod reſecatur, tenuis ſubſtantiæ, & maxime ſenſilis, hoc afficitur morbo. SENN. *M. Pr. l.* 3. *p.* 9. *ſ.* 1. *c.* 12. GRAS. *de H. C. F. M. claſſ.* 4. *ſ.* 27. Vidimus hoc olim in commilitone quodam.

SCROTUM, capſula teſticulorum, inſtar ſacculi propendens, conſtans ex fungoſa cute, non ſatis hinc firmum huic reſiſtere malo, exemplum ipſi quoque novimus.

Sexus ſequioris partes peculiares conſtituentes ſubjectum, & ex iis ſunt PAPILLÆ, quarum ſubſtanſtia quodammodo nervoſior & magis ſpongioſa, ut corrugari & iterum laxari poſſint, hac ratione etiam non immunes ab hoc morbo: frequens eſt apud Fœminas lactationis tempore. STEGH. *art. med. l.* 13. *c.* 40.

MAM-

MAMMÆ ipſæ non ab hoc malo liberæ, ſed ſæpiſſime fiſſuris laborantes conſpiciuntur. FALLOP. *de ulc. c.* 8. CLAUD. *emp. rat. T.* 2. *l.* 4. *ſ.* 2. *tr.* 2. *c.* 8.

UTERI VAGINA, magis tamen ubi ad exteriora vergit, nervoſa valde & exquiſito ſenſu, per quam varia excernuntur, tributum videlicet lunare, fœtus &c. afficitur & tanto malo. R. à CASTR. *de M. Mul. l.* 2. *c.* 31. SENN. *l.* 4. *p.* 1. *ſ.* 1. *c.* 9. *M. Pr.*

VENTER INFIMUS, abdomen, tempore ingravidationis ſolet fiſſuras pati, præſertim ubi cutis à frequenti conceptu nondum extenſa, in primiparis nempe. SENN. *Pr. M. l.* 4. *p.* 2. *ſ.* 5. *c.* 6. RANCH. *intr. poſth.* R. à CASTR. *de M. M. l.* 4. *cap.* 20.

Qua de cauſa verò hæ partes corporis jam dictæ præ cæteris magis afficiantur hoc morbo, ſi quis noſſe deſideret, ille ſciat id fieri & ratione ſubſtantiæ, quæ tenera & ratione ſitus, qui in exterioribus; vid. R. à CASTR. *de M. M. l.* 2. *c.* 31. Afficiuntur per ſe, cum quod rumpi facit, in parte rupturam patiente, generatum vel collectum, ita ut ibi permanentem habeat ſedem; per conſenſum, ſi fomes mali aliunde v. g. uterus ſi mittat vapores acres ad labia, ut rhagades inde patiantur. *Pöſitive* autem hoc fit & cum communicatione materierum. *Viæ* per quas materies defertur ad unam quamque partem ſunt manifeſtæ, præſertim ubi congeries venarum & arteriarum: deinde etiam totum corpus noſtrum eſt perſpirabile & poroſum.

CAP. IV.

Cauſſas, immediatam & mediatas proximiores proponit.

CONſiderandæ nunc veniunt cauſſæ in quarum numero prior eſt IMMEDIATA, quam ſtatuimus diſtenſionem nimiam partium membranoſarum, ſive ſolutionem continui. Quid vero illud ſit quod diſtenſionem illam pariat, id in ſequentibus.

MEDIATÆ, in quarum poteſtate poſitum eſt corpus humanum in hunc p. n. ſtatum conjicere, quæque ad generationem aut collectionem conferunt, morboſumque apparatum excitare & movere queunt, proximiores quidem ſunt, *Intemperies calida*, tum totius, tum inprimis viſcerum internorum, quatenus ea calore ſuo abſumi humidum debitum & proportionatum, tum ad partes alendas,

tum

tum etiam ad vigorem à natura ſibi conceſſum, conſervandum. Hinc membranæ exſiccantur, difficulter cedũt, ſi diſtenduntur facilius rumpunt. *Sicca*, velut progenies caloris quoq; accuſatur præcipue hepatis, R. à Castr. *de M.M.l.2.c.31.* & producit hunc effectum non aliter ac terra exſiccata à calore ☉ rumpit, & fiſſuras accipit. *Humida* quatenus concurrit ad generationem humorum acrium. *Frigida* & ſuo modo opem fert. Ex his compoſitæ ſeu potius mixtæ intemperies non negligendæ: ſicca enim interdum caliditati, interdum frigiditati juncta hunc parit morbũ. Franc. *de* Pedem. *in ſuppl. ad Meſ. p.4. ſ.1.c.4.*

Materia ratione eſſentiæ peccans eſt 1. *Vaporoſa*; Vapor eſt vero multitudo halituoſi ſpiritus partes corporis in quas fertur moleſtia afficiens & modo craſſior, modo tenuior, quomodo generentur vid. ap. Hipp. *lib. de Nat.* Fien. *libr. pec. c. 4. & 5.* 2. *Corpulenta*, quæ ſunt humores variis imbuti qualitatibus, præcipue bilioſi, acres & ſalſi, qui mordicando diſtendunt divelluntque. Stegh. *art. M.l.13.c.40.* Senn. *M.P.l.2. p.1.c.5.* Hinc. Gal. *l.9.c.6. de comp M.ſ.l.* id notavit de ſedis affectibus. *Dictum eſt*, inquit, *ejuſm. particulas* (multo ſenſu præditas) *facile per acriora & auſtera pharmaca irritari. At vero ipſe retrimentorum alimenti tranſitus per ſe mordax eſt & hoc magis ubi erupuerit ipſa bilis & ſeroſi quidam aliquando humores, quibus accedit & hoc quod neque ſtatum tempus habeant Medici ad imponenda pharmaca, ſed plerumque tempore minime convenienti ægri ad excernendum concitantur. Quando & humiditas ac caliditas ipſius loci ſiccantibus ſimulq; frigefacientibus opus habens, non parum confert ad hoc ut ægre curabilis ani affectio exiſtat, ſiquidem mordent aſtringentia.* Hactenus Galenus. *Generantur* vero humores & vapores in toto corpore & ad partes exteriores, tanquam debiliores, mittuntur. Qui labia ſcindunt, ex ventriculo præſertim, pulmonibus & utero oriuntur & aſcendunt, quod extra litis aleam.

CAP. V.

Seriem cauſſarum remotiorum naturalium & non naturalium habet.

NAturales remotæ ſunt 1. *Temperamentum* calidum ſiccum, frigidum ſiccum, &c. quod præ cæteris ob defectum humidi radicalis citius & facilius ad hoc malum inclinat. 2. *Ætas*, quæ omnis, in primis autem juvenilis huic morbo obnoxia. 3. *Sexus* ſimiliter etiam uterque, magis tamen & frequentius fœmineus hoc patitur malum pro-

lum propter plures partes, uterum dico, materiam peccantem generantes.

Non naturales conſtituunt ſex res non naturales dictæ, quæ cum ſint neceſſariæ nec ulla earum detur vitandi ratio, *quantum & quomodo noceant & hujus affectus cauſſæ eſſe poſſint, videndum*: inter eas autem primo loco ſtat AER, quem ambiendo & inſpirando varie corpus noſtrum alterare poſſe notum; peccat autem dum nimium eſt frigidus & ſiccus, ceu quando borealis flat ventus, ubi mos loquendi apud Germanos obtinuit, der Wind ſchneidet wie ein Meſſer/ hic in manibus, labiis, aliisque partibus, quæ nudæ eidem exponuntur, gignit fiſſuras. FOR *l.14.obſ.1.* Et tempore hyemali nihil fere frequentius eſt in diſpoſitis, quam hic affectus, quemadmodum hoc novimus in virgine primaria & animo & corpore pulchra, quæ quotiescunque tempore brumali ventus flat à ſeptentrione dictus boreas, ejusmodi rhagades patitur innumeras in manuum dorſo, quæ tactui ſatis aſperæ obveniunt. Similiter noxius eſt nimium calidus & ſiccus, qualis ſolet eſſe tempore canicularium, ☉ exiſtente in ♌. & tandem qui repletus acribus, ſalſis & corroſivis particulis. PERDULC. *in univ. M. l. 13. ſ. 5. c. 5.* hæc comprehendit his verbis, *finduntur, æſtu, frigore aquilonio, halitu ferventi, ſalſisque & acribus humoribus.*

Cibus calidus & ſiccus abſumens humidum, nimium aromatiſatus, acrem præbens chylum & ejusdem farinæ ſanguinem, vitia enim primæ coctionis non corriguntur in ſecunda. Quando nimirum multo conditur pipere pulveriſato, quod magis nocet quam integrum & adhuc in granis, Zingibere & aliis aromatibus: aut etiam, ſi præter modum & rationem ſit ſalitus, ſæpius calefactus. *Potus* vini generoſioris in diſpoſitis quam plurimum nocere poteſt.

Motus & *Quies* quatenus uterque vel deficiunt vel modum excedunt.

Vigiliæ & Somnus E.M. peccant. 2. *aph.* 3. 7. *aph.* 73.

Animi pathemata magnum habent in corpus humanum imperium, & id variis alterant modis; inter ea primario peccat ira, quæ ad hoc malum producendum ſuppetias fert, quippe à qua moventur particulæ ſanguinis aliorumque internæ, præcipue bilis, ut omnes videantur fermentari; unde etiam ſæpius hoc vocabulum pro iraſci & fermentum pro ira ſumitur; hinc etiam exſpectandus effectus, qui fermentationem ſequitur, nempe ſeparatio quarundam particularum, præcipue acrium & Mercurialium, tanquam fugitivarum &

exitum quæſitantium, quem cum facilius inveniunt in partibus externis, & quidem tenerioribus, illis ultimo tanquam agitatæ adhuc noxam inferunt. Unde interdum ita apta nata eſt, ut vel ſola ſatis, quæ tali ſummo ſpirituum impetu & fervore, velut effervescendo, uti jam dictum, fiſſuras excitet inprimis labiorum, quale admirandum & ſummi Herois rariſſimæ fortitudinis rarum exemplum habemus in SCANDERBERGO, Duce bellico, viro ingentis animi & roboris, cui quotiescunque in aciem deſcendebat, aut pugnam ingrediebatur contra turcicas gentes, labia æſtuantis animi vehementia fiſſa non ſolum, verum etiam ſanguis ex fiſſuris eorundem effluens conſpiciebatur, *Chron.* CAR. *l.5.*

Excreta & *Retenta* diverſimode ſuum afferunt ſymbolum. Ea videlicet quæ excerni debent, ſi plus juſto retineantur; aut ſi ab ea diuturniori retentione quemadmodum feces alvi, induruerint & exſiccentur, unde eas vias, per quas ſecernuntur, findunt. SORB. *M. Pr. tr.5.c.49.* Sic dura, ceu nuclei ceraſorum collecta in inteſtino recto, uti olim vidimus, poſtea ſumma alvi compreſſione difficulter dejecta, fiſſuras creant.

CAP. VI.

Cauſſas ſeu res p. n. fiſſuras producentes in medium affert.

QUid per cauſſas ſive res p. n. Medici intelligant, ut hic multis proponamus neque locus, neque tempus patitur, potius oſtendendum, unam rem p. n. poſſe eſſe fomitem alterius, & producere aliam.

Apoſtema rhagadum cauſſa. GORD. *op. lil. p. 5. c. 21. rubr. 5.* FR. de PEDEM. *ſuppl. ad Meſ. ſ.1. p.4. ſumm.4. c.9.* *Catarrhus* ad nares fluens dictus *Coryza*, producit fiſſuras in labiis cum materia defluens ſit acris, irritans, ut ſæpiſſime emungere nares cogamur & abſtergere à quo facile hæ ſubtili ſenſu præditæ & molles partes dividuntur; attritio enim iſta ſæpius repetita vel ſola hoc facere poſſet GORD. *l.c.* MES. *comp. ſecr. med. l. 2. ſ. 8. c. 1.*

Condylomata præcipue *ani* ibi excitant ſciſſuras, item uteri in utero. TRINC. *de rat. cur. part. A. C. H. l. 10. c. 15.* FOR. *l. 28. obſ. 52.* ab ALTOM. *de med. H.C.M. c. 77.* *Hæmorrhoides* eundem in cenſum veniunt, quippe à quarum fluxu acri continuo rhagades eſſe ortas obſervatum

eſt.

eſt. GORD. *op. lil. p.* 5. *c.* 21. FOR. *l.* 23. *obſ.* 10. Eſſe autem acrem hunc fluxum, patet ex acrimonia humorum hunc producentium, & apertionem venarum inſtituentium. SENN. *M. Pr. l.* 3. *p.* 2. *ſ.* 2. *c.* 13. *Dyſenteriam* propter acrimoniam, quæ conjuncta eſt cum excrementis, producere poſſe ſciſſuras extra litis aleam eſt; ſale videlicet reſoluto & ſibi detracta habena fluxum hunc facere notavit HIPP. *de priſc. Med.* Inde ſi continuatio hujus eſt fluxus, particulæ ſalis reſoluti continuo feriunt partem, unde aliter eſſe non poteſt, quin ſequantur ſciſſuræ. FOR. *l.* 23. *obſ.* 10. *Diarrhæa* E. M. fiſſuras producit. Similiter à fortioribus purgantibus id accidit, non ſolum in gutture inferiori, ſed etiam ſuperiori, in labiis. Quemadmodum legimus hiſtoriam apud GABELCH. *cent. I. cur.* 37. *à Michaele Rucker* auditoribus olim Tybingæ recitatam, de viro, qui cum per quinque dies alvi careret beneficio, nec ab hauſtu muſti, ſatis copioſe autumno aſſumti, quicquam excernere poſſet, radices eſulæ effoditas magna quantitate aſſumpſit, multum quidem excrevit, ſed præter alia ſymptomata etiam paſſus fiſſuras labiorum. *Medicamentorum impoſitio acrium* accuſatur. GORD. *op. lil. p.* 7. *c.* 12. ceu ſunt nigella, cantharides, colchicum, ſinapi &c. empl. veſicantia, ſinapiſmi &c. SENN. *M. Pr. l.* 2. *p.* 1. *c.* 2. GAL. *de comp. m. ſ. l. c.* 6. *facile per medicamenta acria & auſtera particulæ multo ſenſu prædita irritari poſſunt.* Partes autem in quibus rimæ fiunt tales eſſe ſupra c. 3. dictum eſt. *Lues* ♀ morbus ille per orbem notiſſimus, fiſſuras generat, ſive adhuc in vigore ſit, ſive etiam male ſit curata. FOR. *l.* 23. *obſ.* 10. MYL. *pharm. ſpag. l.* 2. *Febres* ſæpiſſime in labiis quoque producere ſolent, & ex earũ numero omnium frequentiſſime ardentes, malignæ, quamplurimum vero in lingua. GABELCH. *cent. V. cur.* 7. 16, 17. HAFENR. *noſ. cut. l.* 1. *c.* 16.

Partus difficilis, laborioſus & vehemens enixus, ob magnitudinem capitis infantis ſæpe fiſſuras in ſexu ſequiori, in uteri collo ſolet relinquere FOR. *l.* 28. *obſ.* 52. PEUCER. *meth. cur. morb. int. c.* 21. SORB. *M. Pr. tr.* 5. *c.* 49. HAFENR. *l. c.* In eodem loco coitus violentus accuſari meretur SORB. *l. c.* aut ob prorſus deteſtabilem ac nefandum præpoſteræ libidinis uſum; unde anum findi contingit. VID. *T.* 2. *l.* 9. *c.* 29. Sic *magnitudo virgæ virilis* etiam in culpa eſſe ſolet, GORD. *op. lil. p.* 7. *c.* 12. quæ ſi cum impetu intrudatur, aliter fieri non poteſt, quin nimium extendantur partes & tandem rumpantur. Sic *anguſtia ſinus muliebris* aut ſi mulier tam arctam habuerit, ut difficulter virum admittat & amplexus patiatur conjugales, eundem ſubit cenſum. HAFENR.

noſ. cut. l. 1. *c.* 16. Vel accidit ut à ſolo coitu violentiori partibus genitalibus utriusq; ſexus naturaliter ſe habentibus, in vagina uteri rimæ oriantur SORB. *M. Pr. tr.* 5. *c.* 49. præſertim in neonymphis.

Suctio fortior in fantum papillarum fiſſuras ſæpe efficit, præcipue ſi parum lactis poſſident mammæ. Econtra ob *mammarum duritiem* nimiam, labra infantibus quoque finduntur, SENN. *M. Pr. l.* 2. *p.* 1. *c.* 2. *Magnitudo mammarum* nimis aucta in culpa interdum eſſe ſolet, ſi ipſæ patiantur fiſſuras, quippe quandoque ad tantam efferuntur magnitudinem, ut illarum cutis ab hac diſtenſione rumpatur. CLAUD. *emp. rat. T.* 2. *l.* 4. *ſ.* 2. *tr.* 2. *c.* 8. *Fœtus grandior* fiſſurarum in abdomine tempore geſtationis ſe oſtendentium cauſſa eſſe ſolet. SENN. *M. Pr. l.* 4. *p.* 2. *ſ.* 5. *c.* 6. R. à CASTR. *de M. M. l.* 4. *c.* 20.

CAP. VII.

Differentias rhagadum proponit.

VArie dividi poſſunt rhagades & quidem 1. ratione *Subjecti*, ubi aliæ labiorum, quæ in labiis apparent, aliæ præputii, quæ in illa parte cutis, quæ glandem penis tegere ſolet, obſervantur, aliæ papillarum, quæ in papillis, aliæ mammarum, aliæ uteri; aliæ ani, aliæ manuum, aliæ pedum. 2. *Cauſſarum* aliæ ab interna, aliæ ab externa &c. 3. *Curationis* aliæ curatu faciles, aliæ curationem difficulter admittunt, aliæ plane incurabiles, ceu illæ ſunt, quæ à prima viſuntur nativitate. 4. *Rhagadum ipſarum* & quidem primo quantitatis, ubi aliæ magis profundæ, aliæ magis ſuperficiales, aliquando apparent anguſtæ & coarctatæ, aliquando vero magis diſtenſæ, aliæ majores, aliæ minores, aliquando pauciores, aliqn. plures, aliæ ſecundũ fibras membranarum proprias, aliæ ſecundum fibras partis ſubjacentis: deinde qualitatis aliæ humidæ, aliæ ſiccæ. 5. *Symptomatum* aliæ cancroſæ, fiſtuloſæ, calloſæ, aliæ cum inflammatione, aliæ ſine eadem, aliquando c. condylomatibus, aliquando vero plane ſimplices, aliæ magis, aliæ minus dolentes, aliquando c. dyſenteria, aliquando ſine eadem.

CAP. VIII.

Symptomatum reddit rationem.

MOrbum eſſe præſentem affectum, de quo agimus, ſatis ſuperque demonſtratum, quare aliter eſſe non poteſt, quin etiam

ſua

ſua habeat ſymptomata eſſentialiter inhærentia & conſequentia, morbum enim ex inſtitutionibus notum, tanquam corpus umbram ſequi ſymptomata. Sujectum ſupra c. 3. hujus morbi in genere diximus eſſe partes membranoſas, in quibus reſidet primario ſenſus univerſalis & omnium ſenſoriorum communis, GAL. *de diffr. Sympt. c.* 3. tactus nempe, qui, ſi organon læditur ſuum ex objecto ingrato tangibili confertim & violenter agente, moleſtiam ſentit, quam Medici dolorem vocant, qui primum ſymptoma hujus morbi & inſeparabile ſolet eſſe. Nam nullæ exiſtunt rhagades ſine ſolutione continui & ſoluta unitate, & ad hoc quippe genus morborũ referri debere ſupra c.2. pluribus fuit oſtenſum: Et ſenſus tactus, ejusque ſubjecti proprium quaſi ſymptoma eſt *dolor*, quia eſt triſtis ſenſatio à ſolutione continui dependens. Quare etiam, quo magis ſunt ſenſiles & nervoſæ partes, eo dolor etiam acerbior, quod ex rimis papillarum mulierum apparet. *Conſtanter & ſancte aſſeverant mulieres parturientes, aut parientes, aut poſtquam pepererint, non tam acutos & diros ſentire dolores, ſicut ſi à partu rimis illis papillarum laborent. Tam vehementer enim illas, dum infantem lactant, dolores ſentire, ut vix effari poſſit quanquam aliæ magis aliæ minus doleant.* THADD. DUN. *de M. Mul. c.* 36. Voluptates quidem ex ſuctione infantum percipiunt magnas, vel ipſis fatentibus; aſt eæ quo majores dum ſanæ papillæ, eo magis exquiſitus dolor, dum infirmæ ſunt, h. e. rhagades patiuntur. Sic in ſupra laudata fœmella juniori, & alias vivido colore dotata, obſervavimus faciem pallere & circa frontem ſudorem frigidum, dum lactabat puellam, ob atrociſſimos dolores. Interdum is augetur, ut amplius lactare non poſſint. SCHENK. *l.* 2. *obſ.* in propria id obſervavit uxore.

Vigiliæ huic proxime ſuccedunt, à quibus noxa infertur toti corpori, quippe ſenſus ſunt in continuo exercitio, ſubtiliorque tum ſanguinis pars abſumitur, hinc humorum acrium copia, & vel ſexcenta alia. Oriuntur vero eædem ob defectum ſuavium exhalationum poros cerebri demulcentium, acrium autem membranas & poros cerebri irritantium, pungentium, copiam, tum etiam ob dolorem, qui ſentitur in partibus affectis, cerebro communicatum ob id, quod eſt principium & origo nervorum nervoſarumque partium, tanquam ſubjectum ſenſus illius univerſalis nempe tactus.

Inflammatio comitari quoque ſolet fiſſuras interdum ob continuum in partem affectam influxum, eandem irritantem, concitatum

à dolore, dicit TRINC. *de comp. med. l.* 3. *c.* 17. Verum dolor non tam attrahit, quam quod natura in id incumbat, ut parti dolenti opem ferre ſtudeat, hinc ad eam humores alimentares mittat tanquam auxiliares copias, quæ potius, cum eisdem uti rectè nequeat, ſibi detrimento ſunt, quam adjumento. Quapropter ob hunc continuum affluxum & motum particularum calor augetur & inflammatio neceſſario ſequi debet.

Cancer inſequitur quoque fiſſuras; Notum enim eſt eum libenter habitare in partibus adenoſis, laxis & quaſi ſpongioſis, quæ ſubjectum illarum eſſe ſupra c. 3. fuit ſatis oſtenſum, quare etiam ob continuum affluxum humorum acido auſterorum, notante DECK. *in not. ad Pr. Barb. l.* 2. *c.* 2. non diſſipatorum, ſed aduſtorum HAFENR. *noſ. cut. l.* 2. *c.* 7. TRINC. *de comp. med. l.* 3. *c.* 26. Labiorum fiſſuras ſecutum cancrum annotavit TIM. à Güldenklee *med. caſ.* 38. *l.* 1. *&* FOR. *l.* 23. *obſ.* 10.

Callus tandem etiam rhagadiis ſupervenit & earum labiis. FOR. *l.* 23. *obſ.* 10. ut vix ac ne vix quidem conglutinari poſſint. Cum enim ſuccus glutinoſus, nutriens partes haſce luxuriat, ſeu copioſius, quam pro reficienda parte opus erat, eò mittitur, & accedit externum aliquod impediens, cruſtam labiis partium diviſarum inducit. Semper autem pro reparatione earum novum ablegat Archæus ſuccum, qui ſub cruſta jam facta id non aſſequitur, cujus gratia erat eò miſſus, itaque etiam degenerat in cruſtam ſub priori, quibus coalitis & induratis, callus dicitur eſſe genitus.

CAP. IX.

Signa diagnoſtica & cauſſarum indicat.

DE diagnoſticis ſignis ut multa dicamus non eſt operæ pretium: ſiquidem fiſſuræ, quacunque in parte ſint, facile cognoſcuntur & quidem ſolo aſpectu. De iis vero quæ in collo uteri ſunt, res aliter ſe habet; ſolet enim malum ibi aliquamdiu latere; neque ita facile oculis obveniunt, tum quod has partes ceu quas natura tegi voluit, ideò etiam crinibus ornavit, ægræ ipſæ vix aſpicere, tum quod aliis easdem non facile & ſine pudicitiæ detrimento oſtendere poſſint. Solent tamen poſtea cognoſci ex dolore, qui in coitu ſeſe prodit & ſubſequenti fluxu ſanguineo: ubi autem dolor, ibi morbus. Habemus & nos modum ſingularem cognoſcendi rhagades in vagina ute-

gina uteri, quem ſonticas ob cauſſas reſervamus in aliud tempus, aliumque locum. Siquis autem eundem noſſe deſiderat, accedat nos privatim, & eius petito pro ingenii noſtri tenuitate ſatis faciemus. R. à CASTR. *de M.M. l. 2. c.31. deprehenduntur,* inquit, *inſuper in ſinu dioptra inſtrumento adaperto, tunc enim ſciſſura in oſtioli circuitu oculis patent.*

Subjecti ratione rhagades primigeniæ & per ſe tales eſſe dicuntur, ſi nulla adſint ſigna, quæ alias partes eſſe affectas oſtendunt. Per conſenſum vero ortas eſſe fiſſuras, ſi in aliis partibus hæreat fomes mali, ut, ſi uterus materiam foveat peccantem tanquam cauſſam morbi & labia inde patiantur rimas &c.

Cauſſarum ratione valde neceſſarium eſt hoc ipſum dignoſcere, utrum proveniant ab intemperie ſicca, calida &c. an vero à cauſſa quadam externa? Si à coryza aut febribus in labiis, vel etiam frigore in manibus, pedibus; à fluxu hæmorrhoidum, diarrhæa, vel dyſenteria in ano; ſi à partu difficili, vel etiam pene grandiori, aut vice verſa vulva arctiori, in vagina uteri, aut ſi à fœtu grandiori in abdomine gravidarum, id omne ex relatione & ſermone ægrotantium notum Medico eſſe poteſt. Si vero à nulla harum ſint cauſſa, concludendum eſt, eas eſſe ab humore bilioſo, acri & ſalſo nativo volatili facto & detruſo ad partem in qua apparent, ſi videlicet ſimul in fiſſuris reperiatnr quoddam humidum ſive purulentum: quod ſi vero illud abſit ſciendum eſt, vaporem eſſe in culpa. Quod ſi autem ex humoribus calidis ortæ ſint cum pruritu, majori profunditate exiſtunt, quia humores magis fixi, & ita fortius in partes agere poſſunt. Si autem vapor in cauſſa, parum ſentitur, neque adeo frequentes & profundæ, quia ſunt magis volatiles.

CAP. X.

Prognoſin adjungit univerſalem.

MEdicus ſi ἰσόθεος, tum certe erit, quando quæ in futurum accidunt ratione morbi, enuntiat; ſolet autem communiter inſtitui ad ſalutem vel mortem & quidem ratione

I. *Generis.* Rhagades parum profundæ omni carent periculo, ſi absque aliis ſunt ſymptomatibus. *Bonæ* ſunt criticæ; *malæ* cum tales non ſunt, & ubi deformitatem pariunt, & quibus ſuperveniunt alia ſymptomata. Hinc multo majori cum periculo ſunt, ſi fluxus adveniat materiæ purulentæ, & ſi profundæ ob tardiorem curationem. Cancroſæ omnium periculoſiſſimæ. II. *Sub-*

II. *Subjecti*, Pejores, quæ in magis ſenſibilibus proveniunt locis, & quæ magis per ſe, quam per conſenſum exiſtunt.

III. *Cauſſarum.* Pejores ſunt, quæ graviores habent cauſſas; ubi intemperies ſicca accuſatur, ibi ob defectum humidi radicalis difficulter conglutinantur. Hinc ſi calidi humores acres ſalſi, particulis ſuis angularibus continuo labia rhagadum ferientes, in cauſſa ſunt, multo deteriores evadunt. Aſt quæ à violentia externa fiunt, non ita malæ, facilius enim curantur.

IV. *Temporis.* Quæ inveteratæ & à nativitate, peſſimæ, ſunt enim incurabiles. SENN. *M. Pr. l.2.p.1.c.2.*

V. *Symptomatum.* Quo graviora, eo pejores habeas fiſſuras, callus malas reddit, inflammatio malum auget, cancroſum in ulcus ſi vertantur, peſſimum. Aſt ſi remittunt hæc omnia & benigniora evadunt, eo meliorem etiam ſpem & ſalutem promittunt.

CAP. XI.

Prognoſin particularem annectit.

L*Abiorum rhagades* diligenter attendendæ, deformitatem enim, & præcipue in ſexu ſequiori magnam pariunt facillimeque in calloſas degenerant, quemadmodum novi quendam, qui in medio labii inferioris rima vexabatur, cujus labra, quod negligentius tractata eſſent, callo medicamentis non amplius cedente obducta erant, valde aſpectu deforme. Si vero in febribus tertianis & putridis appareant, poſt ſigna criſeos bonæ ſunt, & notant promiſſionem proxime futuræ ſanitatis. Hinc criſin eſſe exquiſitam atq; perfectam, morbique materiem ſuperatam, (nempe fermentum febrile, ſalſum, acre, in corpore vivo volatile factum,) & à partibus interioribus corporis nobilioribus, propulſam ad membra externa ignobiliora, & tanquam victricem agere ex morbo triumphum juſtiſſimum. Verum enim vero, ſi ſolum in mulieribus occupant, labia inferiora, non prægreſſa febri quacunque, illam eſſe libidinoſam & petulcam, atq; continuum deſiderare coitum certo credas; hujus n. uterus, ſicca laborans intemperie, humiditate ſeminis virilis recreatur. Utramq; ſententiam fovent GORD. *op. lil. p.3. c.19.* FOR. *l.14. obſ.1. in ſchol. Mulieres laborantes fiſſuris labiorum ſiccam habent matricem, ideoq; petulantes eſſe perhibentur*; ſunt verba SORB *M. Pr. tr.5. c.49.* quippe tum facilis eſt humorum ſive potius vaporum acrium generatio, qui tunc in illa ſenſu exquiſitiſſimo

prædita membrana continuum pruritum & titillationem excitare poſſunt, ex quo deinde ille appetitus nimius & deſiderium inſatiabile ad exercendam Venerem.

PALPEBRARUM fiſſuræ nihil peculiaris prænuntiant, niſi quod cavendum, ne ulterius ſerpant, ipſique oculo, ob affluxum forte continuatum, noxam inferant, ſunt alias notæ ſcorbuti & arthritidis, uti id aliquoties obſervavimus, præcipue ſi hæc inveterata ſit.

LINGUÆ peſſima ſunt, in febribus continuis, ardentibus, malignis, pleuritide, inflammatione, œſophagi, & interdum lethalia ſigna, quippe magis ſymptomatice accidunt; propter ſanguinem corruptum & ſummum in membris principalioribus calorem, à quo vapores calidi, acres, ſalſi, putridi, maligni, linguam exſiccantes & quaſi comburentes. S.PAULLI *digr. de febr. edit. nov.* §. 17.

MANUUM & PEDUM fiſſuræ præſertim ab errore externo, aëris videlicet injuria, nihil mali portendunt, & facile curantur, aſt eæ quæ à lue ♀, ſunt pejores, tum propter ortum, tum etiam propter curationem, illa enim ſat difficilis.

ANI *rimæ multi tædii plena ſunt mala*, inquit, CELS. *l.6.c.*18. Et hoc quidem ob difficilem curationem, quoniam eſt pars ſenſu exquiſito prædita, ab acribus quæ facile irritatur: acria particulas multo ſenſu præditas irritare ex GAL. ſupra c. 6. notavimus. Huic accedit quod medicamenta juſtū temporis ſpatium, quo vires ſuas exſerere poſſent, non habeant, propter intempeſtivam & frequentem alvi fecum depoſitionem à continuo ſtimulo acrium humorum, & interdum teneſmum comitem: Tum etiam, quod ab excrementorum tranſitu gravius lædatur, & adhuc multo magis, ſi feces iſtæ alvinæ junctam habent acrimoniam, & ſunt induratæ; locus GAL. ſupra citatus c. 4. hoc omne confirmat. Hinc ob dictam irritationem & acrimoniam læſæ partis frequentem facile ſupervenit in flammatio, quæ ob dictas rationes etiam difficillima curatu, & ſatis per ſe periculoſa TRINC. *de rat. cur. l.*10.*c.*15. Quare diligenter in id incumbendum, ne poſtea aut inflammentur cut calloſæ &c. fiant, quod multo pejus, ſi teneſmus aſſociatur; qua de cauſſa etiam cavendum, ne in febrem hecticam incidant, ſi malum cum dolore protrahatur. FOR. *l.*23.*obſ.*10.

PRÆPUTII ut & SCROTI rhagades non contemnendæ, præcipue ſi à lue ♀, cum ſint in parte multum ſenſili, ſemper ſunt cum pruritu, quoniam fungoſæ aliquo modo ſunt præcipue autem ſcrotum, hinc & aptæ ad plures imbibendum humores & pruritum augentes & ſanationem impedientes.

PAPILLARUM & MAMMARUM fiſſuræ tantis cum periculis ſunt, ut vix dici queat, ſi enim conſideremus ſaltim leviuſcule quantis ſemper ſint cum ſymptomatibus, tum videbimus, quod ſint omnium moleſtiſſimæ & periculoſiſſimæ, ſolent etiam ex ſuctione infantum exacerbari. Mammæ præterea inter omnes partes corporis facillime cancrum patiuntur, idque propter ſuam peculiarem, qua pollent, ſubſtantiam, & liberiorem humorum affluentium receptiorem, præcipue lactationis tempore. Maxime autem moleſtæ ſunt primiparis, & apud eas frequentiores, quæ tenellulæ & admodum juvenes in matrimonium veniunt: ſic novimus quandam honeſtiſſimam fœmellam, quæ anno ætatis 16. peperit, ſed fiſſuris papillarum laborabat moleſtiſſimis, ita ut quoties lactaret infantem ſudor in fronte appareret quaſi frigidus & facies palleret. Quamobrem non ſusquedeque tractandæ, ſed in id incumbendum, ut cito iis opem feramus, ne ex parva ſcintilla, magnum oriatur incendium, quod non tam facile ſupprimi aut extingui poſſit.

UTERI fiſſuræ, cum multum moleſtiæ pariant, & ſint in loco maxime ſenſili & nervoſo, & per quem Natura multa ſibi moleſta hoc in ſexu excernit, hinc neque carent periculo, neque facilem admittunt ſanationem. Quapropter bene attendum, ut ſtatim ab initio iis ſubveniamus, alias facillimum factu eſt, ut accedente quavis vel minima violentia ſemper recrudeſcant, ceu à coitu fieri contingit, qui præterea magnum excitat dolorem & valde frequens eſt poſt ipſum hæmorrhagia; aut propter continuum ibi affluxum humorum acrium atque ſæpe reiteratam ab excernenda urina irritationem, accidit ut facile inflammentur, aut, cum protrahitur earum curatio, callo obducantur. Quod, quantum ſit, dictum. Sic pruritus valde moleſtus ſolet illis non raro ſupervenire, qui tantus interdum eſt, ut tum maritatæ coitu ſatiari nullo modo queant. Quod ſi autem ſuperveniat purulenta materia, quæ cum fœtore, coloreque variegato, peſſimum eſt, tum enim malignitatem ſimul adeſſe experientia docuit.

VENTRIS fiſſuræ multis ſunt cum doloribus, ob majorem ſemper diſtenſionem, quam patitur exinde, quod fœtus quotidie capit augmentum, propterea etiam iis difficulter mederi poſſumus. Nam labia fiſſurarum debent ad ſe invicem cogi & agglutinari, quod minime fieri poteſt, dum adhuc uterus fœtum fovet. Quantam præterea pariant deformitatem, quilibet animadvertit; omnis enim

pars corporis à ſua diſcedens figura debita deformis evadit: venter vero inferior qualis eſſe debebat unicuique notum, ſed nunc mutatus & quaſi exterior ſambuci aut quercus cortex apparet, quod ſatis deforme & moleſtum.

CAP. XII.

Curationem annectit & præcipue è fonte Chirurgico petitam.

Methodus curativa ſolitis ſemper nititur ſuis indicationibus. CURATORIA videlicet, quæ reſpicit ipſum affectum, ubi partium fiſſuris laborantium conglutinatio intendenda eſt, habetque hæc aliquam ſimilitudinem cum PRÆSERVATORIA, quæ reſpicit cauſſas morbum hunc producentes, easque amovendas eſſe jubet. Intemperies calida per contrariam corrigenda &c. Unitatis ſolutio iterum juſte unienda. Cauſſæ vero à quibus eæ dependent, quantum fieri poteſt cito tollendæ: externæ ſi adſint, amovendæ. Materia, quæ peccat, & ex aliis partibus affluit, debet intercipi & coacervata per collectionem continuo affluxu, corrigi & eliminari: acris indiget temperatione, vaporoſa diſſipatione. Et hinc quoque viſceribus, unde promanant, velut hepati, utero &c. imo toti corpori bene proſpiciendum ſubveniendumque in tempore, ne amplius generetur. Alii affectus fiſſuras procreantes velut coryza in labiis; lues ♀ in manibus; diarrhæa, dyſenteria in ano &c. mitigandi ſunt, imo radicitus exſtirpandi, alias fruſtra erit & irritus omnis labor, quem impendimus, & abſonum eſſet umbram, exiſtente corpore, tollere velle. VITALIS operam dat conſervationi virium, partiumque roborationi ſtudet.

Remediorum materies deſumuntur ex tribus ordinariis fontibus *Chirurgico, Pharmaceutico* & *Diætetico*

CHIRURGIA varia ſubminiſtrat præſidia, è quorum numero ea, quæ noſtro affectui opem ferre poſſunt, proferamus. Occurrit autem omnium primo generoſiſſimum remedium. V. S. quæ affectionum & circumſtantiarum concurrentium ratione locum habere poteſt. Copia quippe ſanguinis imperat evacuationem, ne pondere & mole gravetur Natura & ob commixtos humores ad partes affluentes, curationem impedientes, malum augeatur. Sed ſanguinem tanquam Naturæ filium dilectiſſimum, cujus beneficio &

opera pene omnia exequitur, mittere abſque urgenti neceſſitate, nefas eſſe ducimus; in gravidis primis & ultimis menſibus uti periculoſum & haud ſine damno licitum, ita valde quoque temerarium eſt, niſi ſumme urgentes id ſuadeant rationes; quippe ob id defraudatur fœtus alimento ſuo, ob quod etiam abortus inſequitur. Neceſſitate itaq; id flagitante V.S. commendatione dant D. ab ALTOM. *de med. H. C. M. c.* 77. CLAUD. *emp. rat. l.* 3. *tr.* 2. *p.* 4. *membr.* 1. *c.* 1. Tantum vero ſanguinis educendum, quantum morbi magnitudo & ſymptomata poſtulant, viresque ægrotantis permittunt; melius tamen eſt hac in parte peccare in defectu, quam exceſſu, propterea quod repetitio inſtitui queat, ſed ſemel amiſſo tam egregio vitæ theſauro, vix reparari. Quoad individuum autem quid certius magis decernere hoc in loco valde difficile, prudentia autem Medici id ipſum ratione circumſtantiarum determinare melius poterit. Perinde vero eſt qua in parte ſecetur vena: Poſſumus tamen eligere venas, cubiti, quam vulgo Medianam, ſub lingua quas raninas, in pedibus quam ſaphænam &c. appellant, tanquam magis ad exteriora vergentes. Videndum autem in genere eſt, ne ſubjacens vel arteria, vel nervus, vel etiam tendo inde aliquid detrimenti capiat.

Valde affinis & quaſi V.S. miniſtra & vicaria eſt *Scarificatio*, cujus ope ſanguis ex venis etiam capillaribus educitur cum cucurbitulis videlicet. Hinc eas ſuademus illis, qui ob vires ipſam V.S. tolerare nequeunt, quos conſuetudo tanquam altera natura id jubet, tum non ſine tanta ſpirituum diſſolutione & virium proſtratione evacuatio inſtituitur. Poteſt adminiſtrari in cruribus dorſo & brachiis, ut neceſſitas & ratio illud poſtulat: ante ipſam vero ſcarificationem jubemus partes illas panno fricare laneo, & poſt ſpongia aqua calente madida fovere, quo eo melius faciliusque ſanguinis evacuatio fieri queat. Nec minus rejicimus ad diſcutiendos vapores cucurbitulas ſiccas h. e. quæ abſque ſcarificatione ſive cæſura, ſed ſolum cum multa flamma apponuntur, quæ, ſi juſto adhibeantur tempore, uſum habent inſignem.

Hirudines cucurbitulis & V.S. commodiores minorique cum moleſtia, aſt ſummo cum ſucceſſu in debilioribus æque ac robuſtioribus feliciter applicari poſſunt: ſanguinem enim ora venarum morſu ſuo aperiendo, non tantum ex capillaribus & ſub & in cute ſitis exſugendo paulatim evacuant, verum etiam ex majoribus venis arteriisque, ſi eis apponantur. Eligendæ vero quæ ſint, cum non nullæ vene-

læ venenatæ, & quando, & quomodo applicandæ & iterum amovendæ vid. SENN. *inſtit. l. 5. p. 1. ſ. 2 c. 7.* BARB. *Chir. p. 1. c. 17.*

Fonticuli in brachio & cruribus parati & ſuo modo proſunt, quippe qui vitioſos & exitiales à ſanguine dependentes humores ſubtrahunt, qui alioquin alio mandarentur, aut etiam ſponte defluerent.

Setaceum, quod eſt cum per cutim funiculus trahitur, hic locum quoque habere poteſt, ſi derivatio humorum per cætera medicamentorum genera ſatis commode & ſufficienter fieri nequit. Quomodo vero ſit applicandum, quidque obſervandum in adminiſtratione ſeu uſu eorundem, de eo vid. *Diſſ. elegantiſſ. de Setaceis Exc. D. D.* WEDELII *P. P. Jen. meritiſſimi, Hoſpitis ac Præceptoris quondam fideliſſimi, optimeq; de me meisque ſtudiis meriti.*

Tandem etiam, quando nimirum plane occalluerint labia rhagadum, ultimum ſubminiſtrat Chirurgia remedium uſtionem; *Quæcunque non ſanat medicamentum, ferrum ſanat, quæ ferrum non ſanat, ignis ſanat, quæ ignis non ſanat, ea incurabilia exiſtimare oportet. 7. aph. ult.* Eam autem fieri poſſe putamus, ſi ſumatur filum ferreum tanta craſſitie, quanta requiratur ad implendam fiſſuram, idque carbonibus vivis imponatur, ut candeat juxta longitudinem fiſſuræ candefaƈto filo detrudatur in eam, quousque callus eſt. GUIDO *de* CAULIAC. *in Chir. magn. tr. 4. doƈt. 2. c. 2.* jubet eas parvo cultellari urere, & poſtea curare donec ſanentur: ſunt etiam nonnulli, qui cauterizant nummo aureo & tum progrediuntur ulterius, ſicut Ars Medica docet procedendum eſſe in uſtionibus. SENN. *inſt. l. 5. p. 1. ſ. 2. c. 9.* Ad eliciendum empyreuma multum facit ſuccus allii illitus. Commendamus in genere *corticem ſambuci interiorem viridiuſculum*, ſæpius ſummo c. fruƈtu adhibitum in tali caſu; item *empl. dia*♄. tanquam divinum auxilium.

Incisionem denique nonnullis placet in labiorum fiſſuris adminiſtrare; incidunt autem ipſum muſculum ſive muſculoſam cutem labiorum transverſim; & aliquo modo profundius cum ſagittela, deinde imponunt pulverem cinamomi, gallarum uſque dum ſanentur. MES. *comp. med. ſecr. l. 2. ſ. 8. c. 1.*

CAP. XIII.

Pharmaceuticum fontem, quoad remedia univerſalia aperit.

LIberandum corpus à vitioſa materie, quæ fomitem quocunque modo ſuppeditat, quod fit ſi procedamus, *juxta 2. aph. 9. 7. aph. 72.*

cum quiſpiam corpora purgare voluerit, oportet fluida facere. Fit illud vero quam optime *lenientibus* & *præparantibus* tum non tantum ſine noxa verum etiam ſummo cum levamine & utilitate ipſa poſſumus propinare purgantia. Leniendi ſcopo poſſunt adhiberi *ſir. de cich. c. rhab. roſ. ſolut. de manna fl. atac. de cartham. pantagogus* Mynſ. ad ℥ij. aut etiam pulvis ſequens.

℞ *gialap. nigr. reſinoſ. cremor. tart.* à ℈ſ.
♁ *diaph.* gr. vj. M. D. S. Laxier Pulver. Poteſt ſumi in cochleari primo juſculi in initio prandii: cui melius arridebunt pilulæ, ei ſequentes aſſumendas veſperi cubitum ituro præſcribimus.

℞ *extr. panchym.* Croll. ℈ſ. *reſin. ſcamm.* gr. ij.
c. *elix. propr.* F. l. a. Pil. N. 9. 12. 15. involvantur pulvere cinamomi D. S. Laxier Pillen.

Pilulæ enim quo minores, eo feliciorem & citiorem præſtant operam, quippe quod tum facilius poſſint ſolvi in ſtomacho: id autem ſolet accidere, cum ſunt majores, ut vel operationem poſt ſe relinquant parvam, & multo minorem exſpectata, & plane interdum non ſolutæ iterum per alvum excernantur, docente id quotidiana experientia; vel in majori doſi præſcribendæ, & tum ſi ſolvantur periculum ὑπερκαθάρσεως metuendum, & ſic ſemper utrum præſtent operam nec ne in dubio poſitum.

PRÆPARANTIA hac vice eſſe poſſunt *ſir. de cichor. capill.* ♀ *de quinque rad. nymph. ſpec. diatr. ſantal. hepat. rubr.* Dreſd. *Panac.* Holſtein. *dec. hord. c. C. C. & rad. ſcorz. tinct. viol. roſar.* &c. Horum vices ſequens potiuncula ſupplere poteſt. In intemperie calida.

℞ ▽ *cichor. gram.* à ℥iij. *roſ.* ℥ij. *cinam.* ℥ſ.
ſir. de quinque rad. ℥iſ. *acetoſ. acetoſ. citr.* à ℥ſ.
ſpir. ſal. q. ſ. ad gr. acid. M. D. ad vitr. S.
Præparier Tränklein auff iij. oder iiij. mahl.

℞ *dec. hord. c. C. C. & rad. ſcorz.* ℔ſ.
ſir. de duab. rad. nymph. à ℥j. *tinct. roſ.* ʒj. M.
c. a. S. ut. ſ. ubi adeſt intemperies ſicca.

PURGANTIA nunc ſequuntur in ordine univerſalia, quæ dictis jam præmiſſis feliciter & bono cum ſucceſſu adhiberi poſſunt; ex quibus convenit eligere, quæ cauſſæ primas tenenti reſpondeant, citra acrimoniam & mordacitatem humores educunt, & deniq; palato ægri non adverſentur: Quidam enim ægrorum abhorrent à pilulis, quidam à potionibus &c. uti id & experientia docet, & cuilibet

libet de ſe ipſo notum; quare Medicus ad omnes medicamentorum formas paratus accedat. Mitioribus vero purgantibus primus dandus eſt locus, & ſi iis finem aſſequi non licet, progreſſus faciendi ad fortiora accidit enim interdum, ut mitiorum virtus & potentia eludatur à robuſtiori ſtomacho. Itaque in intemperie calida & materie bilioſa acri peccante commendamus cholagoga & ex iis, ceu mitiora, primum ſunt *manna, myrobal. aloe rhab. el. diapr. lenit. de manna* River. *MP. de aloe roſ. violat. ſir. de mann.* diſp. Nor. p. 81. deinde fortiora *ſcammonium* & inde paratum *dacrydium, pil. aggregat.* &c. Aſt, ſi ſimul adſint humores ſeroſi, conveniunt *gialap.* & exinde parata medicamenta ſpec. diagialap. Mynſ. Ubi ſicca intemperies prædominatur, ibi poſſunt uſurpari Melanagoga, ex mitioribus *fol. ſen. polypod. dec. fol. ſen. c. prun. prun. laxat. pulv. diaſen.* Wieri *ſir. de epithymo*, ex fortioribus *helleb. niger, radix* præcipue ſecundum fibras. Quod ſi vero ſe invicem intemperies variæ miſtæ ſunt, tunc junctis viribus & ſociatis copiis adverſus hoſtem agendum.

℞ *cerber. tricip.* ℈j.
reſin. gialap. gr. vj.
elæoſ. cinam. gr. iiij.
M. D. S. Purgier Pulver auff j. mahl.

℞ *pulv. diaſen. Wier.* ℈j.
dacryd. gr. vj.
♁ *diaph.* gr. iiij.
ol. Ωt. citr. gt. j. M. D. S. ut ſ.

℞ *MP. de aloe roſ.* ℈j.
extr. fol. ſen. gr. iiij.
F. c. *ſir. polyp.* l. a. Pil. N. 24.
involvantur *rad. irid. Fl.*
D. S. Pillen auff j. mahl.

℞ *extr. panchym.* Croll. gr xvj.
MP. *tart.* Querc. ℈ſ.
F. c. *eſſ. abſ.* ſ. a. Pil. N. 30.
☉
D. S. ut ſ.

℞ *conf. fl. acac.* ʒj.
pulv. laxat. veget. ℈j.
c. ſ. q. *ſacch.* & *ſir. de cich. c. rhab.*
Fl. a. bolus S. Laxier Zucker.

℞ *ſir. de cichor c. rhab.* ℥ij.
pulv. laxativ. veget. Rolf. ℈j.
elæoſ. cinam. gr. vj.
M. D. S. Purgier Safft.

℞ *rad. 5. aper.* à ʒi. *herb. capill.* ♀. *agrimon. ſcolop.* à Mſ.
fl. hepat. nob. tunic. cichor. à. p. ij. *bellid.* p. iiij.
cort. aurant. ʒj. *rhab.* ʒij. *fol. ſen.* ℥ſ. *fibr. helleb. nigr.* ʒiſ.
ſem. aniſ. ʒj. *cinam.* ℈ij. *paſſ. min.* ʒvj. infundantur per ⚲ in *ſeri capr.* ſ. q. mane coquantur colat. ℥x. add.
ſir. roſ. ſolut. ℥iij. M. D. ad vitr. S. Purgier Tranck auff iiij. mahl alternis diebus cum regimine i. e. mit gebührendem verhalten.

VOMITORIA licet à brutis primum inventa, velut à canibus, qui vomitum ab eſu granimis excitarunt, Croll. *de ſign. int. rer. p.* 103. tamen uſum non ſpernendum præbent, præcipue ſi materia hæreat in

reat in primis viis, & ita tenax, ut purgantibus cedere nolit, &, ut GALEN. *l. 6. epid. c. 1.* loquitur ubi morbus, quaſi vectibus eſt expellendus; & hoc modo commode in uſum vocari queunt, ſi quid ejusmodi in noſtro contingat affectu, via namque brevis eſt & lubrica. Bene tamen attendendum eſt in eorundem præſcriptione, ne propinentur obeſis, ſtrumoſis, aut hernioſis, aut quibus caput & oculi debiles & quæ plura obſervanda CROLL. *baſ. Chim. p. 33.* HEURN. *Meth. ad pr. l. 2. c. 21.* Omnium autem maxime reſpiciendus eſt tonus ventriculi, & ſi proclives facilesque ſunt ad vomitum 4. *aph. 6.* & tum convenit ſtomachum roborantia ſimul addere. Poſſumus autem uſurpare *ſir. emet.* Ang. Sal. ▽ *bened.* Rul. *mannam vomitoriorum* ſeu *gillam* Theophraſti, quæ eſt ſal vitrioli, quod in ſe facultatem nauſeam & vomitum producendi habet, unicum eſt quod hujus ſalis natura & eſſentia à ♀ (vitriolum enim ♂ loco ♀ participans nunquam dabit ſal vomitum movens) dependet, quæ ventriculi tonum debilitat, & ſi fortiter plicis inſinuet ſe, periculum eſt, ne vomendi conatus diu durent, & ſtomachi robur invertatur. ☿ *vit. rad. aſar. ppt. tart. emet.* Mynſ. *elect. diaſ.* Fern. *ſir. de peto.* Elegans vomitorium vid. apud HEURN. *meth. ad pr. l. 2. c. 21.*

℞ *tart. emet. gr.* ij l. iij.
elæoſ. mac. ℈ſ.
M. D. S. Brech Pulver.

℞ *conſ. turion. ſamb.* ʒj.
☿ *vit. gr.* ij.
ol. caryoph gt. j.
F. c. *ſacch. & brod. NM. cond.* l. a. bolus S. Brechzucker.

℞ *ſir. emet.* ʒiij.
de cinam. ℥ſ.
▽ *menth.* ℥j.
M. D. S. Brechſafft.

℞ *mann. vomitor.* ℈ſ.
g. g. ppt. gr. iiij.
elæoſ. aniſ. gr. viij. M. D. S. ut a.

℞ *el. diaſar.* Fern. ʒſ.
rad. aſar. ppt. ℈j.
elæoſ. mac. ℈ſ.
ſir. fl. perſ. q. ſ. F. l. a. Elect.
D. S. Uber ſich purgierende Latwerg.

℞ ▽ *bened. Rul.* ℥ſ.
meliſſ. c. V. ʒij.
M. D. S. Brechtränckſein.

DIAPHORETICA quoq; ſtare hic poſſe dictitat ratio, ſiquidem ad diſſipationem & inſenſibilem tranſpirationem & vaporum & humorum promovendam maxime proficuæ ſunt, propellendo eos ad poros cutis. Conducunt vero magis volatilia, quippe quæ penetrantiſſima, ceu ſunt *ſal volat. C. C.* & plantarum, de quibus WEDEL. *in exper. Chim. nov. de ſal. vol. plant. c. 9.* deinde etiam fixa non contemnenda, è quorum numero ſunt omnes calces chimice præparatæ, abſorbendi virtutem habentes. Medio modo ſe habet tinct. bezoard. *Mich.*

℞ ▽ *fl. ſambuc.*
fumar. à ℥iſ.
ſal. C.C. volat. ℈ſ.
ſir. de cinam. ℥ſ.
M.D.S. Schweistränckleín.

℞ ♁ *diaph.* ℈j.
C.C. phil. ℈ſ.
ſal. abſinth. gr. iij.
M.D.S.
Schweis-treibendes Pulver.

DIURETICA non inconcinne ſuo tempore adhiberi poſſunt, quorum beneficio per urinam multæ aquoſitates evacuantur, cum motus ſeri iisdem ad renes promovetur, ſi in ventriculo virtutem communicent ſuam chylo, aut alio etiam modo vires exſerant ſuas. Bene autem obſervandum hoc eſt in eorum uſu, ne, ſi nimium quantum urgeamus urinam, ſanguis de ſuo dejiciatur tono, ſeu depauperetur ſuo ſero tanquam vehiculo. Paginam autem horum omnem abſolvere poſſunt ex vegetabilibus 5. *rad. aper.* in dec. *mag. petroſ.* Mynſ. ex mineralibus *ſpir. vitriol. ſulph. ſal.* ſimplex & compoſitus, ✻ *acid.* &c. & cum his paratæ *tinct. roſar. viol.* 4. *cord.* &c.

Particularis evacuatio fieri quoque poteſt per nares, ſi eò vergat materies, beneficio ſternutatoriorum, ceu ſunt *fl. lil. convall. fol. major. tabac.* ex ſimplicibus; ex compoſitis *pulv. Sternut. Aug.* & multi alii in diſpenſatoriis abunde notati; ▽ *majoran.* ℥j. *vitriol. alb.* gr. j. l. ij. miſta egregium conſtituunt ſternutatorium.

CAP. XIV.

Alterantia & Topica generalia proponit.

MUndificato aliquatenus corpore & liberato à ſaburra humorum nocentium in primisque viis reſtitantium, ordo nunc poſtulat ut *alterantia* quoque afferamus, ut viſcerum corrigatur intemperies, eorumque tonus reſtituatur, ne anſam præbeant ulteriori generationi & humorum & vaporum acrium, ſalinorum tanquam rhagades procreantium. Hinc *hepatica* in eorum loco præprimis ſtare merentur, ut & *ſtomachica*, quippe culina mala, nihil boni coquitur. Poſſemus ſequenti infuſo ſcopum obtinere & calidæ intemperiei hepatis & ita generationi bilioſorum humorum & vaporum occurrere.

℞ *rad. ſcorz. fœnic. tarax.* ã ʒj. *cort. rad. capp. coſt. ver.* ã ʒſ.
herb. agrim. cuſcut. capill. ♀ à Mj.
fl. bell. Mſ. *roſar. borrag. epat. nob.* à p. ij.
ſem. aniſ. ʒj. *cinam.* ℈ſ. *ſal. tart* ʒj. conc. cont. D. ad Ch.

S. Species zum Säcklein in cerevisia vel ſero caprino infund. Si v. magis palato arrideret dec. poſſunt eædem coq. c. ſ. q. ▽ *dulc.* vel etiam addi *raſ.* C. C. & manipulus unus atque alter *hordei mundi* & tum ad crepaturam uſque coquendum. *Gelatina* C. C. ſuo in hoc caſu fungitur officio.

Topica & externa tanquam huic morbo ſingulariter proficua & quidem in genere nunc in medium afferenda veniunt. Si nempe humidæ videantur rhagades, & quaſi ſanioſæ, tunc in uſum vocanda ejusmodi humorem abſorbentia, ceu *litharg. ceruſſ. aloe, thus, cadmia lota* &c. quæ inſpergenda, vel etiam cum ol. aliquo v. g. *roſar. ſeſamin. amygd. d. & amar.* aut etiam *medulla crurum vituli*, aut *ſucco liquir.* & ſimilibus, redigi in formam linimenti vel unguenti, quo inungantur de die aliquoties, ante novam vero inunctionem vino calido rubro abluantur. Si vero factæ fuerint ex nimia ſiccitate humidis opus erit quorum vices ſupplebunt *ol.* infuſa ceu *roſar. hyperic.* vel etiam expreſſa ut *amygd. d.* quibus etiam poſſunt adjungi *medullæ animalium vituli, porci, cervi* &c. *axungia gallina* &c. aut etiam ex herbis emollientibus ſuffimenta humida. Si caliditas fuerit autor hujus mali refrigerantibus ſimul opus erit, uti ſunt *ol. roſ. violar. ungt. pomat. mucilag. ſem. alth. pſyll. tragac.* factæ c. ▽ *roſ. plantag.* &c. In cauſſa frigida contrariis utendum, vel miſcendum, *thus, maſtix, ol. ovor.* &c.

In cauſſa humida.

℞ *lith.* ʒij. *cadm. lot* ʒi.
aloes lot. maſtich.
thur. mum.
bol. Arm. ā ℈j. F.
c. *ol. hyper. & ceræ* ſ. q. l. a.
Ugt. D. S.
Heilendes Sälblein.

In cauſſa ſicca.

℞ *axung. gallin.*
butyr. Majal. ſ. ſ. ā ʒij.
ol. amygd. d. ʒiij.
aloes, ſarcocoll.
tragac. ā ʒj.
ceræ. citr. q. ſ. F. l. a.
Ungt. S. ut ſ.

In calida.

℞ *axung. gallin.*
mucilag trag. c. ▽ *roſ.*
butyr. rec. ſ. ſ. ā ℥ij.
ol roſac.
ſucc. granat. ā ʒſ.
F. l. a. linimentum.

In frigida.

℞ *terebinth.* ℥ij.
mell roſat. ℥ſ.
thur. maſtich.
myrrh. ā ℈ij.
ol. amygd. d. rec. expr. q. ſ.
F. l. a. Ungt.

Si ulceroſæ fiunt poteſt adjungi paululum mellis roſati
℞ *ol. ſeſam. mell. roſ.* ā ℥ſ. *myrrh. thur.* ā ʒj.
litharg. ceruſſ. ā ℈ij. F. c. ſ. q. *cer.* l. a. Ungt.

Thermæ,

Thermæ, quod hic notare lubuit, tum artificiales tum naturales etiam locum habere poſſe in noſtro affectu ſanando, non abſonum putamus. Præ cæteris autem ad rimas commendantur Villacenſes â RUL. *l.1. claſſ 5. in balneario reſtaurato.*

CAP. XV.

Medicamenta ſpecialia rhagades diverſis in partibus corporis reſpicientia.

OPortet nunc tandem afferre in medium ea medicamenta, quæ ſingulis partibus propria eſſe poſſunt.

LABIORUM rhagadibus quæ opitulantur in ſpecie: Ad labia ſciſſa lini ſemen ex melle contritum imponi jubet GAL. *de mdt. fac. par. l.3. §.74. & ad Solon. c.15.* dicit. *Ad labiorum rimas immaturam gallam tritam accipito & reſ. terebinth. c. hyſſopo & melle, atque his perunge. Ad altiores ſciſſuras caprinus adeps mundatus proficit. Adeps anſeris & mel & terebinth. æquis portionibus addito flore roſarum hyſſopo arida & maſtiche fiat inunctio. Centauream prodeſſe l. de virt. cent4.* Idem ſcribit. Ovi pelliculam internā tenuiorem fiſſuras labiorum agglutinare eſt apud Aëtium quod probat, *Hier.* MONT. *Pr. de profl. morb. p.1. l.2. c.7.* aut etiam oſſis palmarum, membranulam aut aranearum tela. CLAUD. *emp. rat. T.1. l.3. tr.2. p.4. c.1.* laudat oleum ex vitellis ovorum, item cineres oſtrearum ſi ulceroſæ evadant. *Hier.* MONT. l. c. idem dicit. A purgante fortiori, eſulæ videlicet corticibus labia fiſſa curavit *Mich. Rucker.* ▽ liguſtr. ap. GABELCH. *cent. 1. cur. 37.* Pinguedo quæ ex cochlearibus ligneis in culina uſitatis ad deſpumandas carnes, ſi igni admoveantur, exſtillat; vile quidem medicamentum, ſed egregii uſus, quod etiam HOFMAN. *M.M. l.1. c.19.* magnopere commendat. ol. ex nuce uſta expr. PERD. *univ. med. l.13. ſ.5. c.5.* GUID. *de* CAUL. *in Chir. magna tr.4. doctr. 2. c.2.* ol. quod exit à nucleo nucis dum comburitur, applicatum mirifice ſanat rhagades: butyr. rec. aliquoties in ▽ roſ. lotum & c. tut. Alex. ppt. proportione quadrupla miſtum, egregium eſt remedium Videndum etiam eſt, ut ea quæ adhibentur in labiorum fiſſuris, ſint aliquo modo odorata, ne nauſeam pariant.

℞ *ungt. pomat.* ℥ſ. *ceruſſ. lot.* ʒj. *Sarcoc.* ℈j. *maſt. thur.* ā ℈ſ.
gall. moſch. gr. vj. *ol. vit. ovor.* q. ſ. ad conſ. ungt.
D. ad fictile. S. Pomade für auffgeſprungene Leffzen.

℞ *ungt. roſ.* Nor. ℥ſ. *ol. amygd. d.* ʒij. *ceruſſ.* ʒij.
mucil. ſem. cydon. lin. fact. c. ▽ *liguſtr.* ā ʒj.
croc. gr. iij. M. F. l. a. lin. D. S. Roſen Salbe.

Quibus inungantur labia quoties opus erit, abluantur ante reiteratam inunctionem vino rubro ſimplici, vel in eo cocti *flores balauſtiorum, gallæ* vel alia ſtyptica, carnem generantia & conglutinantia.

℞ Ol. NM. *expr.* ʒij. *oliv.* ʒj. *ceræ* q. ſ. F. linim.

Sorb. *M. Pr. tr. 5. c. 47.* probatiſſimum eſſe ait & ſæpe expertum.

℞ *ungt. pomat.* ℥j. *ceræ rubræ ſigill. mollis* ℥ſ. liqueſcant ad △ addendo ſub finem pulveris roſarum rubr. ʒſ. M. F.

Cum vero rhagades labiorum à coryza originem ducant, huic ſymptomati prius obviam eundum, evacuando humores, divertendo materiam, ne amplius ad nares fluat, alias fruſtra erit omnis medicamentorum applicatio. Si à lue ♀ ſunt, alia inſtituenda curatio, & præ cæteris opera Medici eo dirigenda eſt, ut hæc radicitus tollatur; quomodo vero inſtitui debet. vid. For. *l. 14. obſ. 2. & l. 32. obſ. 26.* Solent vero alii eam abigere præmiſſis univerſalibus dec. lignor. præcipue ſancti, alii per inunctiones Mercuriales; quomodo curatio ſuffimentorum ope inſtituenda, & quid circa eam obſervandum, id in diſſertatione noſtra de ſuffimentis ſub præſidio ſupra laudati Exc. D. D. Wedelii habita, uberius diximus. Tandem ſi purulentæ evadant exſiccantia ſimul miſcenda, è quorum numero *teſtæ ovorum pulveriſatæ, æs uſtum, cineres gallarum* &c. proſunt. Claud. *emp. rat. T. 1. l. 3. ſ. 3. tr. 2. c. 9.* ℞ *ciner. raſ. linteol. amyli ſuccum fol. oleæ* & miſcet ut empl. Sic etiam commendamus cerotum Meſ. ad fiſſuras labiorum, vel etiam ſantalinum, ſi æger abhorreat ab unguentis.

PALPEBRARUM fiſſuras ſanant ficus infricatæ Marold. *Pr. med. p. 74.*

℞ *ceruſſ. litharg. plumb. uſt.* ā ʒj. *ol. roſac.* ℥ij.
album. ov. N. j. *camph.* ℈j. agitantur in plumbeo mortario vel etiam pila plumbea donec coëant.

LINGUÆ rhagades aſpergantur pulvere thuris & lithargyrii Gord. *op. lil. p. 3. c. 20.* Quod ſi à febre ardente hæ ſuum habeant ortum, mucilagines egregiam præſtabūt operam ex *ſem. cydon. pſyll. lin. alth.* ibi n. ariditati ſummæ occurrendum ſubſtantifica humectatione, quæ ſolis ▽ is ♌ tis non perficitur, quippe tantum, quæ ab iis palliativa eſt & tranſitoria. Poſſunt vero hæ mucilagines optime parari ▽ ♌ t. roſ. & maj.

ſedi maj. prunell. &c. D.D. WEDEL. *Pharm. in A.F.R.l.2.ſ.3.c.*. Non minorem præſtabunt operam gelatinæ è C.C. & aliis paratæ.

MANUUM & PEDUM ſciſſuris ſolatio eſt juxta FOR. *de fuc. l.31. obſ.9.* ſi accipiantur fœnigr. ℥iiij. hord. autumn. Mj. dividantur in viij. puppas, quæ ubi coctæ fuerint in 🜄 fluviali ad hordei crepaturam, accipe unam ex iiſdem puppis, & frica quam potes calidiſſime manus, deinde aliam ſume, & conſequenter, hoc bis in die facito, interim manus per ſe ſinito ſiccari, neque alio liquore abluito, alioqui non juvaret. *Rad. lapathi trita cum axungia porci manuum fiſſuris adhibetur.* PLAT. *T.2.c.17.* ſulphur oleo permiſtum, aut loco ſulph. fl. ejus in ol. hyperici verbaſci, *ibid.* Pro ſecreto non nulli utuntur, ſucco artemiſiæ ſeu tanaceti, imperant, dum adhibentur hujusm. ſucci ut nullo modo manus vel pedes abluantur. CLAUD. *emp. rat. l. 6. ſ. 2. tr. 1. c.4.* Hordeum crudum & furfur decoquantur in 🜄 ſimplici ſufficienter, deinde imponantur manus ad bonam mollificationem, poſtea inungatur cum unguento facto *ex ceruſſa lota, pinguedine cervi. lithar. tut. ppt. cera alba & axungia* MAROLD. *M. Pr. p. 75.* Supra laudata virgo fiſſuras ſi tempore hyemali in dorſo manuum patitur, ſolita eſt linimentum parare ex *ol. oliv. & medulla crurum bovis*, ſinit ea coire in unam maſſam ſupra lenem 🜂: hoc linimento utitur, ter quaterve, tum non amplius viſuntur fiſſuræ. In more plebeorum poſitum eſt ſevum liquidum, quod candela flagrante defluit intercipere, eoque inungere rimas, remedium vile quidem, ſed certum. E. M. urina recens micta & adhuc calida lavare manus non absque fructu. *Ad ſciſſuras pedum ulceroſas tempore hyemali confert, ſi fundatur rapa interius & ponatur in cavatura illa cera liquida cum ol. roſac. & calidos cineres calefiat. Ne patiantur à frigore pedes, laventur cum vino decoctionis ſem. urticæ poſtea exſiccati inungantur ol. ſem urticæ.* MAROLD. *M. Pr. p. 75.* Cornu caprinum deuſtum caprinoque adipe exceptum habet ÆGIN. *l. 3. c.79.* & plura alia quæ ibi videantur.

Quod ſi à lue ♀, inſtituenda ejusdem curatio; interea tamen fotibus utendum emollientibus ex *malv. alth. ſem. lini.* &c. Hiſce etiam addi poſſunt ſed doſi refracta, quædam huic dicata morbo ceu *lignum S. ſarſaparilla* &c. quod prudentiæ Medici relinquimus. Pro fotu ſeq.

℞ ☿ *dulc.* ʒj. *alum.* ʒſ. *rad alth. enul.* ā ℥ſ.
herb. pariet. plantag. chelid. maj. ā Mſ.

D 3 *fl. roſ.*

fl. roſ. ſambuc. ā p iij. *ſem. lin.* ℥ij *hord.* Mij. coq. uſque ad crepaturam & foveantur manus calide.

℞ *ungt. enulat.* ℥ij. *pomat.* ℥ſ. ☿ *dulc.* ʒij. *alum.* ʒj. M.

Vel etiam poteſt ☿ dulc. ʒj. *alum.* ʒſ. c. albuminis ovorum ſ. q. fortiter agitari usque ad conſiſtentiam linimenti.

ANI rhagades: ova columbina duo ad duritiem uſque coquenda ſunt & purganda, deinde alterum in ▽ bene calida ſervandum, altero vero calido fovendus locus affectus, ita ut alternatim utroque utatur, aut hyſſopum (alii œſypum legendum rectius cenſent) cum cerato liquido ex roſa facto miſcendum. CELS. *de med. l. 6. c.* 18. Cineres raſuræ linteorum c. anatica proportione amyli triti & ſucci foliorum oleæ q. ſ. illinendæ fiſſuræ. GAL. *de comp. med. ſ. loc. l.* 9. *c.* 7. Loco ſucci foliorum oleæ, plantaginis ſuccus uſurpari poteſt. ALTOM. *de med. H. C. M. c.* 77. plura vide ſodes apud GAL. *de comp. med. per gen. l.* 4. *c.* 13. *& l.* 5. *c.* 11. Lipara rufa facit ad fiſſuras ani SCRIB. LARG. *c.* 87. *In ſativis prunis & ſylveſtribus eſt limus arborum, rhagadiis mire utilis* PLIN. *H. N. l.* 23. *c.* 7. item pix. *l.* 24. *c.* 7. item capitis mænarum cinis *l.* 32. *c.* 9.

℞ *ungt. de ceruſſ.* ℥j. *thur. pulv. gall. pic.* ā ʒſ.
butyr. Maj. ſ. ſ. ℥ſ. *ol. ſeſamin.* q. ſ. M. F. Ungt.

℞ *ungt. de litharg.* ℥j. *terebinth.* ʒj. *maſtich. myrrh.* ā ℈j.
ol. papav. expr. q. ſ. F. l. a. ungt. quo inuncto ano ſuperimponatur ceratum vel emplaſtrum ſequens.

℞ *empl. alb. coct.* ʒij. *cerot. ſantal.* ʒj.
ol. papav. ℥ſ. *roſac.* ʒij *cer.* q. ſ. F. l. a. ceratum.

℞ *empl. citr.* ℥j. *thur. myrrh.* ā ʒj. *ſang. dracon.* ʒſ.
ungt. de ceruſſ. ʒij. *ol. lil. alb.* q. ſ. F. l. a. empl.

Quod ſi à fecum duritie proveniat hoc malum emollienda alvus clyſteribus emollientibus additis paregoricis.

℞ *herb.* 5. *emoll.* ā Mj. *fl. cham. R. verbaſc.* ā Mſ.
ſem. lin. ʒij. *aniſ.* ʒj. *furfur.* Mij coq. in ſ. q. *brod. carn. ping.*
℞ *colat.* ℥viij. l. ℔j. adde
caſſ. pro clyſt. ungt. clyſmat. ā ℥j.
ol. chamom. roſac. ā ℥ſ. *ſacch. Tom.* ʒij.

M. F. l. a. enema applicetur decenter.

Quod ſi alia ſymptomata in cauſſa rhagadum ani ſint eadem, ut ſupra jam ſæpius monitum reſpicienda quam diligentiſſime, tum dictæ fiſſuræ facile de ſe ipſo cedent, v. g. quæ ſunt ab homorrhoidibus,

dibus, condylomatibus, diarrhæa, dyſenteria &c. Horum unumquodque ſingularem M.M. habet, & curationem aliam atque aliam requirit, quam huic diſſertationi inſerere non patitur inſtituti ratio: hanc in rem videantur Practici.

PRÆPUTII ut & SCROTI fiſſuræ, ſi ſunt ſimplices tractandæ ut curatione generali diximus, vel etiam poteſt ſumi reſina frixa c. ol. roſaceo ad conſiſtentiam unguenti & addi vitellum ovi eoque inungi præputium. SENN. *M. Pr. l. 3. p. 9. ſ.* 1. *c.* 12.

℞ *ol. roſac.* ℥ij. *thur. myrrh.* à ʒj. *amyd.* ℥ſ.
pulv. gallar. ʒſ. M. ad conſ. ungt. & inungatur eo præputium. Aſt ſi adjunctum habent aliud quoddam ſymptoma, vel ſunt à lue ♀, eo reſpiciendum uti jam ſæpius monitum.

PAPILLARUM ſciſſuræ maxime moleſtæ mulierculis lactantibus quotidiana docente experientia, ad earum autem præſervationem egregium ab honeſta Matrona ſibi communicatum remedium proponit THAD. DUN. *de morb. mul. c.* 36. *p.* 103. E pura cera duo calices inſtar cupularum glandium, aut etiam digitalium conficiendi, ut papillas complecti poſſint; his inſtillandæ guttulæ aliquot reſinæ abietinæ, & tum applicandi; thorace vero muniendæ mammæ, ne decidant, & abſumta reſina alia infundenda ut ante. Geſtandi autem calices ſunt tribus ultimis menſibus die ac nocte, tum inſequenti puerperio liberæ ſunt ab hoc malo. Putat vero dictus Autor ſufficere fortaſſe, ſi ultimo tantum menſe integro geſtentur, pleroſque enim mulieres præcipue delicatiores & nobiles id moleſte ferre vel propter ſe, vel propter maritos ſuos, quod mammæ adeo longo tempore reſinoſæ ſint. Sunt non nullæ, quæ non ſolum papillas, verum etiam totas mammas reſina & multis aliis inungunt ▽ 𝔖t. rhoispapillas ante partum menſe uno ſæpe abluendas eſſe habetur apud RIV. *obſ. comm.* 35. quo fit ut lactationis tempore non moleſtentur à fiſſuris. Mulierculæ in Saxonia ſuperiori prægnantes aliquot ſeptimanas ante partum, mane & veſperi papillas ſolent, ne poſt partum fiſſuras patiantur, inungere linimento parato ex ol. ovor. medullæ bovis ſevi hirc. butyr. capr. p. æq. facta inunctione ſumunt magnæ molis NM. excavatam & intus terebinthina Veneta illitam, ita obducunt papillis impoſitamque retinent teſte HOFM. *M. M. l.* 1. *c.* 19. Commode & ſummo cum fructu etiam applicari poſſunt cortices nucum juglandium repleti ol. 𝔖t. ceræ miſto cum reſ. abiet. quo etiam fit,

jam fit,ut papillæ ex mammis extrahantur,ne edito in lucem infante, deſit alimentum aut prius ab ipſo extrahendæ ſint.

Quod ſi jam vexarentur papillæ fiſſuris proſunt lenientia thraumatica miſta cum nervinis, &, ſi opus anodynis; nihil magis, nihil melius, nihil certius, prodeſſe ſæpiſſime à ſupra laudato *Exc. D. D.* WEDELIO accepi quam ol. ♌t. ceræ rectific. ſ.per ſe ſ.c. ol. ovorum mixtum, rimis cum penna blande illitum ol. de nuclis rec. expr. admiſto inſuper ſacch. tenuiſſime pulveriſato;eſt.apud RIV.*in obſ. comm.* 14.*à Paſcbequo.* balſamum ſacchari idem præſtare vel centies obſervatum. Cancris vivis contuſis coagulum vitulinum c. flore lactis miſcendum, è quibus invicem coctis & fortiter expreſſis linimentum fieri præſtantiſſimum ad ejusmodi fiſſuras ait SCHENK.*l.* 2. *obſ.* pinguedo canis nigri laudatur *nella commare del Scipione Mercurio.* E.M. ut in præſervatione earum dictum, hic locum habent bini calices ex cera parati vel etiam ex NM. excavata adjuſtam papillarum magnitudinem,quibus infundatur ol. ceræ reſina abietina,ol. myrt. ovor. balſ.Ind.Sic butyrum ex lacte proprio non incommode applicaretur: ol. papyri ſua non defraudandum laude, paratur ſi accenditur in patina ſtannea,tum liquor oleoſus in fundo patinæ reſidet, qui fiſſuris poteſt inſtillari. Conveniunt quoque ol. lign. præcipue betulæ & quod ex cochlearibus in culina uſurpatis ad deſpumandas carnes paratur. Vino rubro,in quo parum aluminis ſolutum, ſæpius abluendæ papillæ. ✠ ♄ſatum cum lixivio calcis vivæ miſtum & pauco ſale gemmæ,in fœmella juvene, cujus ſuperius facta eſt mentio, ſummo cum levamine adhibitum vidimus. Cruſta, quæ lixivio calcis vivæ ſupernatat exſiccata, pulveriſata & fiſſuris papillarum inſperſa, remedium certiſſimum. Gluten, quod ex coctione corii fruſtatim inciſi fit commendat PLAT.*T.*2.*c.* 17. Alcohol ſacchari fiſſuris papillarum inſperge & ſuperimpone N.M. evcavatam & mira videbis.

℞ *ungt. roſ.* Meſ. ℥ij.*tut. ppt. balſ. Peruv* ā ℈ſ. *ol.* ♌t. *cer.* gt. iiij.
ol. myrt. q. ſ. F. l. a. Ungt.

℞. *ungt. pomat.* ℥j. *ol. N.M. expr.* ℈j. ♌t. *cer.* gt. vj.
ol. nuc. jugl. expr. q. ſ. M. F. l. a. Ungt.

℞ *ungt. de litharg.* ℥ij. *thur. maſtich.* ā ℈ij.
ol. ovor. q. ſ. F. l. a. linimentum.

℞ *mucilag. ſem. cyd.* ℥ſ. *tut. ppt. ceruſſ.* ā ℥j. *alum.* ℈ſ.
vitell. ovor. N. j. *ol. amygd. d. rec. expr.* q. ſ. F. l. a. lin.

Ad-

Adhuc iterum autem monemus, ut prius vino albo calido, vel etiam ▽ roſ. papillæ ut & mammæ abluantur, cum lactant infantes, ne nauſea inde illis moveatur.

Si vero fiſſuræ non tam cito ſanari, nec matres, ob acerbiſſimum dolorem ex ſuctione infantum perceptum & magis magisque auctum, lactare infantes non poſſint, proſpiciendum mammis, ne lacte nimium repleantur & poſtm. id ipſum in iis coaguletur, è quo vel ſexcenta mala oriri poſſe in propatulo eſt. In patria ſolent mulierculæ, hoc vexatæ malo, ſibi adaptari laminam inſtar papillæ artificio ſingulari paratam è plumbo & pluribus in locis perforatam ut lactere poſſit infans. Aut ſi tum nollet infans lac ſugere, inſtrumento utuntur vitreo inſtar cucurbitulæ majoris, cui collum quidem anguſtius, ſic tamen ut ipſam non attingat papillam, altera in parte longum eſt roſtrum ut ſit ceu alembicus qui cucurbitæ in ♌tione imponitur: applicato inſtrumenti corpore mammis, ut papilla per collum tranſeat in ipſam cavitatem dicti vitri, roſtrum ore capiunt & ex mammis lac exſugunt ſuperfluum. Sic aliud paravit inſtrumentum SCHENK. *l.2. obſ.* cum ejus uxor propter intolerabiles dolores, dum mammis admovit infantem, amplius lactare non poſſet. Fabricatum autem eſt ex ſpongiæ novæ particulà inſtar nucis avellanæ formata, veſica ſuilla, acu multis foraminibus prius in ea factis, obducta & extremitati canalis, per quem ex ſuis cantharis (die Memme hic vocant, in Saxonia inferiori n'pip Kenneke) ſugunt, fortiter alligata, ſic cantharo repleto lacte tepidiuſculo ori infantis præberi poteſt. Sed jubet hanc fictam papillam ſemel aut bis in ſeptimana removere, lac exprimere, lavare & purificare, aut ſi res exegerit aliam fabricare; tegere etiam ſi ea non utuntur linteolo, ne conſpurcetur à muſcis. Aliis item in uſu eſt ſumere papillas vaccæ vel etiam capræ recens mactatæ.

MAMMÆ ipſæ ſolent interdum rimis laborare, quibus commode ſubvenimus ſi radix enulæ coquatur in ▽ dulci tamdiu, ut inde bene colorata evadat, poſt madefiat in illa linteamen & imponatur mammis, quod ſummo cum fructu adhibitum ſæpius vidimus. Sic E.M. mucilago ex ſem. cydon. c. ▽ roſ. facta & impoſita maximi momenti eſt. Si autem à nimia mammarum magnitudine & excreſcentia, eo intentus eſto Medicus, ut eas imminuat, quod quomodo aſſequitur vid. apud SENN. *M.Pr.l.4.p.3.ſ.1.c.1.* R. à CASTR. *de M.M.l.2.c.24.* Aut ſi ab aliis oriantur malis iis ſubveniendum, hic non

E extra

extra limites. Cave tamen in mammarum fiſſuris nimium uſum emollientium, ol. ♌t. ceræ c. ol. ovor. miſtum prodeſt.

MATRICIS ſeu collo uteri fiſſuris medemur uſu emollientium, cicatrizantium & conſolidantium fugiendo omnia acria, quippe quibus pars hæc ſumme ſenſilis magis irritatur & malum augetur. Si à ſiccitate nimia, humectantibus ſimul opus eſt; quod ſi acres in cauſſa humores illi juſte evacuandi, tum poſſunt adhiberi, quæ citra ullam irritationem adſtringunt, ceu ſunt ol. non nulla, ut lini, ovorum, roſar. cum ſuccis v. g. plantaginis miſta. Coronam ſpinæ, gallas omphacinas terit in pulverem & ungit adipe anſerino partem affectam, ut pulvis, ſi aſpergatur adhæreat. GAL. *de paſſ. mulier.* Inter omnes remediorum formas primas tenent peſſaria, quæ ſunt medicamentum in forma coni & proprie dicatum collo uteri.

℞ *ſucc. herb.* ☿ ℨij. *myrrh.* ℨſ. *croc.* gr. iij *ceræ* q. ſ.
ad conſiſtentiam exc. *lana* & *filo* formetur l. a. peſſarium pollicis craſſitudine. D.S. Heilendes Mutterzäpfflein.

℞ *ol. ovor.* ℨij. *N.M. expr.* ℨj. *pulv. gallar.* ℈j.
ceruſſ. ℨſ. *cer.* q. ſ. exc. *goſſypio & filo* F. l. a. Peſs. inungatur *ol. roſac.*
D.S. ut ante.

Aut etiam ante peſſariorum uſum enema uterinum vocetur in uſum.

℞ *herb. matric. beton. pyrol.* M j. *puleg.* Mſ. *fl. balauſt.* p. ij.
gallar. ℨj. coq. in ſ. q. ▽ *burſ. paſt.* ℥iiij. l. vj. adde
ol. ovor. ℨij. *roſac. myrtin.* à ℨj. ♌t. *cer.* gt. iij. iiij.

Si à mentula grandiori hoc malum fœminæ patiantur ſtatim poſt coitum & ubi id ſenſerint, injiciatur clyſter uterinus, ex plantis uterinis & vulnerariis ſimul paratus, ut eo abluatur cruor &c. Abſtinendum autem interea eſt à ♀, ut eo melius absque alia nova irritatione ſanari queant. Pro partium vero iſtarum dilatatione ulteriori adhibenda emollientia, vid. SENN. R. à CASTR. ſi iis nihil efficitur, fugienda omnino ♀. Clyſma tale eſto

℞ *herb.* ☿ *al. burſ. paſt.* à M j. *agrimon. meliſſ. matric.* à Mſ.
rad. conſol. maj. ℨij. coq. in ſ. q. ▽ col. ℥iiij. add.
balſ. peruv. ℈ſ. *ol. vitel. ovor.* injiciatur tepide.

℞ *rad. ariſt. rot.* ℨij. *herb. ſanic. pyrol. beton.* à M. j.
fl. balauſt. p. ij. *roſar.* p. iij. *mum.* ℨj. coq. in ſ. q. ▽
colat. ℥iiij. adde *ol. roſat. myrtin.* à ℨij. ♌*t. cer.* gt. iij.

M. F. l. a. enema uterinum injiciatur debito modo, quod ſi factum crura decuſatim deponantur, ut quieſcens ægra per aliquot temporis

poris ſpatium id retineat, tum ante præſcripta peſſaria locum habebunt.

Quod ſi à partu violentiori fœtus grandioris partes genitales diſtendentis fiſſuras paterentur, iisdem dictis medicamentis ad ſanandum uti poſſumus, ubi videlicet alia eadem mutanda id non indicabunt: quomodo vero pro varia circumſtantiarum ratione mutanda ſint, id Medici prudentiæ relinquimus. Hoc unicum adhuc circa præſcripta medicamenta notare volumus, nempe peſſariis in virginum rhagadibus non promiſcue utendum eſſe, quippe quorum uſu & præſertim ſi diutius retinentur facile inflammari uterus ſolet. Itaque melius eſt hoc medicamenti genus fugere, ne præterea etiam, cum ab eorum uſu partes dilatentur genitales, pro defloratis poſtea habeantur. Eundem ſed paulo mitiorem merentur cenſum enemata uterina; ſi unguentis aſſequi poſſumus finem ſat eſto, nec tanto apparatu opus eſt. In maritatis res eſt alia.

VENTRIS rhagadibus occurrere poſſumus aut præſervando, aut curando. Prius obtinemus remediis emollientibus cutem abdominis, qualia ſunt pinguia & oleoſa, mucilagines & ejusmodi alia, quibus ultimis menſibus abdomen inungitur uſq; ad tempus partus, ut incrementum capiente fœtu cutis abdominis relaxetur, cute relaxata non metuendæ fiſſuræ. E ſimplicium numero eſſe poſſunt *ol. amygd. d. lini, axung. gall. hædi, ſerv. cerv. medulla crur. vituli* & ſimilia. Ex compoſitis & præparatis *ol. roſac. myrtin. ovor. lil. alb. hyper chamom. ol. rapæ, ungt. alth. pomat.* & alia. Succus expreſſus ex rapa ſub cineribus calidis toſta egregium eſt emolliens, ut & ipſæ rapæ exſiccatæ, uti mos in Thuringia. Welcke Rüben. Extemporaneum eſto.

℞ *ungt. pomad.* ʒj. *ol. amygd. d.* ℥ſ. *ping. hum.* ʒij.
mucilag. ſem. alth. extr. c. ▽ *fl. fabar.* ʒj. pro linimento quo abdomen inungendum S. Erweichendes Sälblein. Conveniunt quoque balnea ex emollientibus bisve ſemelve in ſeptimana uſurpata, quibus addi etiam poſſunt quædam fœtum confortantia, quo in omnibus gravidis ſemper & ubique reſpiciendum ſpec. pro balneo ſunto ſeqq.

℞ *rad. lil. alb. caryophyll.* ā ℥j. *alth.* ℥ij.
h. 5. emoll. ā Mj. *verbaſc. ſerpill. meliſſ. balſaminth.* ā Mſ.
fl. chamæm. R. melilot. ā Mij. *roſar.* Mj.
ſem. lin. fœnigr. ā ℥iſ. *aniſ.* ℥ſ. conc. cont. D. S.

Species zum erweichendem Bade.

℞ *rap. exſicc.* Miiij. *h.* ☿ *malv. atrip. ſativ. pol. mont.* ā Mij.
melilot. orig. ſerpill. ā Mj. *chamom.* Miij.
ſem. aniſ. ℥ij. conc. cont. D. partim ad duos ſacculos quibus alternatim abdomen foveri poteſt dum balneo inſidet; partim vero ſeorſim, ut coquantur in ▽ dulci, cui pro lubitu etiam miſceri poſſunt lactis menſuræ aliquot, vel quod melius ſi in puro coquantur lacte; & pedes vitulini pro renata addi queunt, vervecini, hædini & contundi. Si quæ balnea impediant, ſacculi in ▽ vel lacte coquantur & calidis foveatur abdomen. Non autem ingredi oportet balnea repleto ſtomacho, ſed demum 3. vel 4. horis poſt cibum ſumptum; tempore balnei non edendum neque bibendum; morandum in eo hora dimidia vel integra; corpus poſt balneum non exponendum aeri nudum, ſed quiete in lecto cubare optimum. Peracto balneo abdomen inungatur ol. emollientibus.

℞ *ungt. pomat.* ʒiij. *ol. roſat. chamam.* ā ʒij. *cheiri* ʒj.
ol. ♌*t. lign. rhod.* gt. iij. M. F. l. a. Ungtum.

Extolli ſolet pellis canina ſingulari artificio parata, c. ▽ roſ. nempe abluta & inuncta ol. amygd. d. & hoc reiteratis aliquot vicibus, ut inde molleſcat. Senn. *Pr. M. l. 4. p. 2. ſ. 5. c. 6.* hædinam E. M. præparatam laudat Ranch. *in tr. poſth.*

Quando autem fiſſuræ jam adſunt, tum vulnerariis & emplaſtris utendum, ut *balſ. vulnerar. empl. ſtipt.* Croll. *talpin.* Mynſ. *opodeld.* Parac. it. *de minio.*

℞ *ol. hyper.* ℥ij. *mum. ſang. drac.* ā ʒiſ. *galb. myrrh.* ā ʒj.
min. ʒiij. *camph.* ʒj. *cer. citr.* q. ſ. F. l. a. empl.

℞ *g. ſagap. opopanac.* in ✠ ſol. a. ℥ſ. *ceruſ.* ʒij.
mum. myrrh. thur. ā ʒſ. *cer. nov.* ʒiij. *ol. hyper.* q. ſ. F.

Et hæc de curatione rhagadum ſeu fiſſurarum ſatis eſto; plura dabimus alias.

CAP. XVI.

Symptomatibus occurrit.

SYmptomata morbum inſequentia Medico multum negotii faceſſunt, & ita interdum ut, quaſi plane relicto morbo, hæc inſpicere debeat, iisque obviam ire, quod quo citius fiat eo melius. Quare id ordo nunc poſtulat ut faciamus.

Dolor plerunque in frontiſpicio apparet & ægros mirifice vexat, multaque alia poſt ſe trahit incommoda, quare in id omni ſtu-

dio & opera incumbendum, ut ejusm. hoſtem terribilem recte & fortiter, ſummaque cum prudentia aggrediamur, oppugnemus & vincamus, quod anodynis ita dictis ſive dolorem mitigantibus & auferentibus exequimur. Sunt autem omnia iſta, quæ blando calore emolliunt, & demulcent, & leniter diſcutiunt, cauſſam morbificam poros aperiendo exhalare faciunt, & quæ alias nervoſo generi ſolatio ſunt. Et ſunt *lac tepidum, butyrum ſ. ſ. mucilag. ol. expr. papav. lin. amygd. d. ol. lumbr. terr.* & præcipue *hyoſc. alb.* quod egregie dolores lenit.

℞ *ungt. roſat. popul* à ℥ij. *ol. lil. alb.* ℥ſ. *hyoſc. alb.* ʒiij.

M.F.l.a. linimentum D. ad fictile S. Schmertz-ſtillendes Sälblein. Dolor in matrice peculiariter mitigatur ſuccis *plant. quinq. portul. coriandr.* rec. expr. & tepide injectis. Aut ſedeat in balneo ſupradicto additis *fl. balauſt. ſumach.* &c. & poſtea mundificetur uterus *dec. abſ. hyſſop. meliſſ. roſ.* ut F. enema uterinum de quibus ſupra, lac etiam coagulatum cum peſſariis miſtum dolores ſedat.

VIGILIÆ doloribus pediſſequæ inter ſymptomata maxime urgentia referuntur & non negligendæ: iis autem obviam imus paregoricis & anodynis, de quibus jam dictum, quibus ſi nil efficitur ad hypnotica progreſſus faciendi, quæ ſenſus ligant, ſpiritus ſopiunt blanda humectatione, ſive quæ balſamica evaporatione & ſuavi ἀναθυμιάσει poros cerebri replent & demulcent: acrium vero exhalationem poros irritantium impediunt. Hinc ex opio pptis præprimis aſſequimur finem, vel interne aſſumendis vel externe temporibus, fronti illinendis. Egregie vigilias tollit *Philon. Rom.* tanquam emplaſtrum temporibus applicatum, quod ſæpe experti ſumus.

℞ *nucl. perſic.* ℥ij. *ſem. papav. alb.* ʒiſ. F.c.ſ.q.
▽ *hypn.* Dorner. l.a. emulſ. add. *mag. anodyn.* Rolf. ℈ſ.

D.S. Umbſchlag. zur Stirn. vel

℞ *ungt. popul.* iij. *ol. hyoſc. alb.* ʒij.
extr. croc. op. à gr. iij. M.F.l.a. Ungt. D. ad oll. S.

Sälblein zum Schläffen.

℞ *conſ. roſ.* ʒſ.
Phil. R. ʒj M.F.c.ſ.q.
ſacch. l. a. bolus D.S.
Schlaffbringender Zucker.

℞ *conſ. fl. perſic* ʒj.
laud. opiat. gr. ij.
F. c. *ſir. papav. rh.* & *ſacch.* ſ.a.
l. a. bolus. S. ut ante.

INFLAMMATIO, quando ad internas retrocedit partes peſſimum habet eventum, ſuperato quippe calore naturali, pars ea putreſcit. Hinc in tempore ſubveniendum, ut natura poſſit vin-

 cere

cere materiam: fieri autem hoc poſſe omnium commodiſſime arbitramur, diſcutientibus illud, quod jam in parte eſt; revellentibus quod adhuc poſſit affluere: removendum videlicet quod ibi hæret, avertendus humor alio. Illa ſunt tenuium partium, & attenuando materiam peccantem in vapores vertunt & educunt, quod fit partim emollientibus, *ut ſem. lini, fœnigr. malv. alth. bdell. ammon. galb. axung. & medull. empl. de melil. diach. c. gumm.* &c. partim vero ſtricte dictis reſolventibus ceu calidis & ſiccis, præprimis talia ſunt *ſalia volatilia plantarum,* ✻, *C.C. volat. ſal volat. oleoſum, caſtor. ejusd. eſſ. bezoard.* magis volatilia. Externa *omenta animaliũ calida, viva animalia diſcerpta* & ſuperimpoſita: S. Pomponius ſe merſit ſuper genua intriticum cum corriperetur podagra & ſenſit levamen Plin. *H. N. l. 22. c. 25.* de mulo exenterato, vid. Claud. *de ingr. ad infirm. l. 2. c. 20.* Hæc vero revellentia nempe ſunt craſſarum partium & frigida, motumq; humorum effrænem atque impetuoſum coërcent, ne influant ulterius, prohibent, ſanguinem concentrando, ceu aſtringentia ſunt & ſtiptica, ut *fl. roſ. balauſt. myrtus granat. auſter. gallæ immaturæ, ſumach. millefol. acini omnes* &c. videndum tamen in horum uſu, ne lædant, cum juvare debeant, nec aliud impediens adſit v. g. acredo humorum, aut cacochymia &c. In mitiori caſu eſto ſequens.

℞ *h. malv. parietar. ſummit. melil. fl. Chamam.* R. à M ſ.
rad. alth. ℥vj *farin. fœnigr.* ʒij. *ſem. lin.* ʒj.
micar. panis ſimilag. ℥ſ. coq. c. ſ. q. *lact.* ad conſiſt. pultis D. S. Umbſchlag/warm zu gebrauchen.

CANCER infenſiſſimus ſolum hoſtis partibus tenerioribus, fungoſis, atque fere invincibilis, &, ſi eſt exulceratus aſſidue erodendo altius penetrat, ut tum melius ſit intactum relinquere, quam infeliciter & non ſine periculo vitæ curare *6. aph.* 38. Medicamentis ſolis non cedit, ſed iis potius exaſperatur, quare ad ſectionem confugiendum. Labia ♋ ex fiſſuris patientia aliter ſanare non potuit quam ſectione, licet id primum generoſiſſimis tentaverit remediis, Tim. à Güldenklee *Caſ. medic.* 38. *l.* 1. Qua ſi nihil obtinetur, pro incurabili exclamandus. Videndum tamen ne ulterius ſerpat, tum ægroti uſque ad extremum vitæ ſpiritum ducere poſſunt. Uſtionem plane rejicimus.

CALLUS tandem, quo labia rhagadum obducuntur, è ſymptomatum numero morbi noſtri non eſt ultimum nec infrequens, cui præcæteris medendum, alias fruſtra erit omnis inſtituta cura-

tio ipſa

tio ipſarum rimarum, impedit enim quo minus labia earum coire invicem poſſint; in quo tamen totus curationis cardo verſatur. Itaque hic tollendus, quod fieri poteſt in principio emollientibus catapláſmatibus, tum etiam ſuffimentis humidis, vel ſaccharo inſperſo aut lixivioſis ad abluendum. Quibus ſi cedere nollet, progrediendum ad frictiones fortiores aſperis cum pannis, laneis videlicet aliisve, donec excorientur labra fiſſurarum ſeu ſuperficies tamdiu fricanda uſq; dum ſanguinolenta evadant: quo facto feliciſſime ſummoq; cum fructu conglutinantibus & cicatrizantibus uti poſſumus. Ani rimas colloſas unguento ex cineribus chartæ combuſtæ & ol. roſarum parato ſanat SORB. *M. Pr. tr.* 5. *c.* 49. His ſi non cedant labia calloſa abſcindenda & vulnus more ſolito tractandum. de quibus ſupra.

CAP. XVII. & ultimum.

Diætam præſcribit.

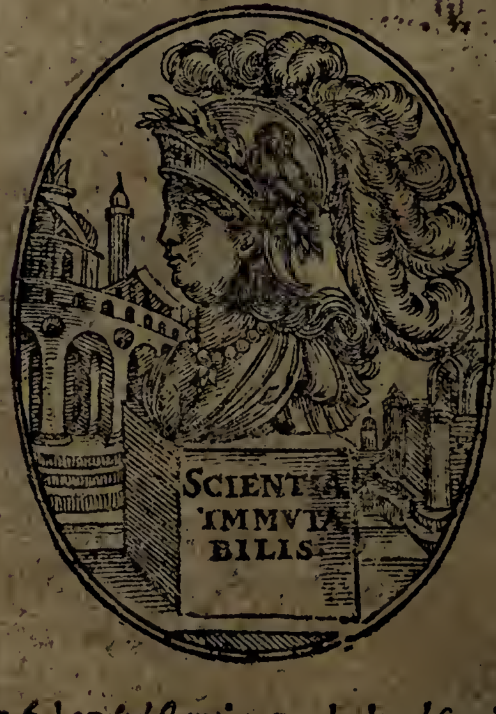
TErtius fons adhuc ſupereſt aperiendus, ut videamns quid ex eo fluat, quid conducere poſſit ad rhagades niſi plane abigendas, tamen mitigandas, & ad earum curationem promovendam; & rivuli ex eo tres fluunt juſtam rerum non naturalium moderationem & adminiſtrationem habentes,

NATURALIS ea quæ afferuntur temperat. Victus ſit mediocris, ad humidum aliquo modo inclinans, εὔχυμ☉ κ) εὔπεπτ☉ non acris & exſiccans. Infiſſuris ani CELS. *l.* 6. *c.* 18. dicit, *acribus cibis non utendum neq; aſperis, nec alvum comprimentibus, ne aridum quidem quicquam ſatis utile eſt, niſi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinoſa meliora ſunt. Vino leni uti, nihil prohibet.* Fieret enim facillime, ut ab his indurarentur alvi feces, & ab iis expellendis rimarum plenus podex magis adhuc finderetur. Sic nec in genere in omnibus talis convenit victus, cum mordaces & acres generent humores, ex quibus fiſſuræ & producuntur & exaſperantur & ita dolor augetur, curatio impeditur. Itaque *juſcula* conveniunt pinguia butyro ex ptiſana hordeacea, avenacea, *Carnes* non ſint nimium ſalitæ & aromatiſatæ, nec cibus ſæpius calefactus; ex earum autem numero hædinæ, vitulinæ, gallinarum &c. cum ſpinachia, endivia, coctæ, ova ſorbilia recentia. *Panis* eſto bene fermentatus, c. ſemine aniſi & carvi & exaſſe coctus. *Potus* ſit tenuis, cerevíſia bene defecata, vinum non generoſum, ſed ὀλιγοφόρον in pauca quantitate, decoctum hordei cum rad. ſcorz. & C. C.

VITALIS eſt *aer*, qui vitandus nimis calidus & ſolaribus illuſtratus radiis, urens & ſiccans canicularibus diebus, temperandus vero flabellis aliisve decentibus. Sic nimium frigidus & ventoſus acribus refertus particulis, ſalinis & fuliginoſis brumali tempore plurimum nocet. Quare eligatur medio ſe habens modo, purus, moderate calidus & frigidus; partes vero ægrotantes obtegendæ.

ANIMALIS habet motum & quietem, qui ſint moderati. *Somnus* conciliandus: *Vigiliis* reſiſtendum. *Animi pathemata* ſive potius perturbationes vitandæ & ex iis præſertim ira, quæ ad Garamantas relegetur & Indos. Sic triſtitia omnis nociva, necat homines, teſte *Syracide*. *Venus* fugienda, inprimis ſi rimæ in collo ſint uteri, ab omni coitu plane abſtinendum, alias impeditur curatio. *Alvus* ſervanda mollis, quæ ſi non natura talis, arte mollienda clyſteribus lenibus, pinguibus, vel cibis miſcenda alvum leniter ducentia, ut pruna Damaſcena & ſimilia.

F I N I S.

ERRATA p.5.l 9.*findantur*.p.6.l.37.*ſubſtantia*. p.7.l.ult.*abſumit*.p.8.l.7.*rumpitur*.p.11.l.17.*effodit,eas*.p.15.l.21 *à calore nativo*.p.17.l.34.*aut*.p.18.l.10.*receptionem*.p.19.l.4.*debeat*. p.27.l.21. *telas*.p.32.l.31.*excavatam*.p.34.l.5.*colli*.